

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

УДК 94 (477)

*о. Юрій Мицик,
Інна Тарасенко*

З НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ (XVII-XVIII ст.) (Частина 12)

У публікації представлені документи гетьманів І. Брюховецького, І. Скоропадського та інших старшин.

Ключові слова: універсал, лист, гетьман, монастир.

Тут ми продовжуємо уводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів з історії Сіверщини вже говорилося у попередніх частинах даної статті).

Усього в цій частині студії наводяться тексти 47 документів, у т. ч. три у вигляді реєстру (№№ 1, 4, 44). Майже всі вони зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського) (далі – ІР НБУВ), решта (№№ 1, 12, 13, 18, 21, 24, 39) – в Центральному державному історичному архіві України у Києві (далі – ЦДІАК України) або в фондах ІМФЕ (Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М. Рильського НАНУ) (додаток № 2). Як і в попередніх двох подачах, тут широко представлені документи, що стосуються Стародубщини. Про обмосковлення населення останньої, яке особливо відчутним стало у ХХ–початку ХХІ ст., ми коротко згадували у попередній частині. І коли писали нову і торкнулися козацького роду Гудовичів, то заглянули в Інтернет. Як і слід було чекати, цей рід трактується в російській історіографії як «русский графский и польский дворянский». Але ж насправді він остаточно обмоскалився у XIX ст.! Коли ж подивились на довідку про Попову Гору (нині – Красна Гора) – сотенне місто Стародубського полку, то звернули увагу на те, як подається його сучасний національний склад: «русские, белорусы и другие». І це при тому, що в місті домінують українці, красномовне тому підтвердження – іхні прізвища. І таких прикладів можна навести багато. Російський великородзинний шовінізм лізе з кожної шпарини...

Серед документів цієї частини нашої статті необхідно знову виділити ті, котрі доповнюють «Український Дипломатарій XVI–XVIII ст.», тобто універсали гетьманів, полковників, взагалі старшини. Тут представлені документи (по одному) гетьманів Івана Брюховецького (2), Івана Скоропадського (23), Данила Апостола (38), чотири – Генеральної військової канцелярії (далі – ГВК). Кілька листів були написані представниками козацької старшини, наприклад коропського сотника Довгала. Адресатами листів часто виступають представники тодішньої верхівки Гетьманщини, в першу чергу це: гетьмані Іван Скоропадський – 2 (16, 17), Данило Апостол – 3 листи (35–37, 39), правителі Малоросійської колегії – 3 (27, 29, 32).

© **о.Мицик Юрій Андрійович** – доктор історичних наук (м. Київ);
© **Тарасенко Інна Юріївна** – кандидат історичних наук (м.Київ).

Перший з документів даної публікації – реєст заповіту 1654 р. мельника Тимоша Василевича с. Липового під Ромнами (1). Частину майна він передав Крупицькому монастиреві в Батурині, що засвідчує значний авторитет обителі серед віруючих (адже були й територіально близкі до Ромнів духовні заклади, й мельник міг їм заповідати майно). Сюди ж заповідав своє майно Влас Дахненко зі с. Спаського (на Чернігівщині) (21), в документі 1707 р. (12-13) йшлося про обмін маєтностями між цим монастирем та подружжям Козловських і продаж греблі, причому згадуються мазепинці – архімандрит Гедеон Одорський та полковник Дмитро Чечель. У купчій 1714 р. йшлося про продаж будинку з городом цій же обителі (18).

Групу документів часів Руйни відкриває послання Івана Брюховецького до ніжинського протопопа Максима Филимоновича – незаконно проголошеного Москвою оршанським єпископом Мефодієм. Обидва ці політичні діячі увійшли до історії насамперед як поплічники Москви, і в своєму листі гетьман докладно змальовує своєму однодумцю військову ситуацію на Наддніпрянщині (2). Доповнюють ці дані відписки самого Мефодія (4) і московських воєвод (5), анонімний лист 1662 р. (3) до царя Олексія. У останньому говориться, зокрема, не лише про Козелецьку раду, а й про ситуацію в Козельці та Острі. Особливо насичений інформацією є документ 1663 р. (6), де містяться свідчення полонених про події в Батурині, Ромні, Носівці та ін. У додатку № 1 містяться виписки з «турецьких справ» Російського державного архіву давніх актів, які зробив у 1927 р. член Археографічної комісії ВУАН Анатолій Єршов. Тут знаходимо копію листа турецького візира до гетьмана Івана Виговського. Як бачимо, у боротьбі проти Москви він шукав союзників не лише у Варшаві та Бахчисараї, але і в Стамбулі і з цією метою відправив у Туреччину посольство на чолі з Яремою Петрановським, котрий виконував важливі дипломатичні місії і в часи Дорошенка, був тоді генеральним суддею.

У листі І. Скоропадського до стародубівського наказного полковника, сотника Івана Чорнолуцького 1721 р., який, по суті, мало чим відрізняється від універсалу, с. Платково (Плачково) мало бути надано стародубському осавулу Семену Березовському, бо це село незаконно утримує два роки «Омеляниха» – удова покійного полкового хорунжого, а також з огляду на участь Березовського у Ладозькому поході (23). Представлені документи й нижчої за рангом старшини. Це листи охочокомонного сотника Якова Конотопа 1686 р. і коропського сотника Тихона Довгаля 1693 р. до полковника Іллі Новицького (10-11). У останньому йшлося про господарські справи, які легко зрозуміти, враховуючи, що маєтність Новицького Нехайївка знаходиться неподалік Коропа. До них близький лист ніжинського сотника Яна (Івана) Левицького до свого швагра Василевича. Цей лист вміщений в додатах, бо його виявили в останній момент.

Тут варто вказати на два документи (листи й указ), які були написані Скоропадському царем Петром I та канцлером Г.І. Головіним (16,17), в котрих містилися розпорядження про заслання в Сибір і на Північ мазепинців. Ще три листи були адресовані гетьману, цього разу Данилу Апостолу (35-37, 39). У першому з них бригадир А. Арсен'єв, поставлений царем разом з полковником Количовим в генеральний суд Гетьманщини, висловлює невдоволення гетьману, що той видав універсалі, де звинуватив Арсен'єва у неправомірному вирішенні деяких суддівських справ. Тут важливо ось що: росіянин вважав, що гетьман рівняє його «с здешнimi панами», а «по ...его императорского величества милости из оных панов я выше», і що в разі повторення він буде скаржитися цареві (Петру II). У другому листі Данила і Федора Новицьких вони скаржилися гетьману на зятя Стефана Косовича, котрий обманом заволодів і продав їхню Лядську слобідку. Тут важливо є, зокрема, згадка про те, що ці Новицькі вчилися «в школах лацінських за границею», але, на жаль, не вказане, в яких саме. У третьому листі Василь Кожуховський скаржиться на те, що у його дідівському млині у Володьковій Дівіці ніжинський полковник Хрушов чинить кривду. Цей лист є дещо загадковим. У попередній частині статті (№ 11) власником млина (точніше його половини) є священик Василь Кожуховський – родич митрополита Стефана Яворського і саме про це згадує універсал Скоропадського

1716 р. і наводилася скарга 1729 р. Кожуховського на ніжинських полковників: покійного Лук'яна Журахівського і особливо Івана Хрущова. Але у цьому листі-скарзі 1732 р. Кожуховський підписався як «сотні полкової Ніжинської козак». Без сумніву, йдеться про одну й ту ж особу. Чому ж він підписаний у 1729 р. як священик, а в 1732 р. як козак. Якби навпаки, то було б легко пояснити (висвятився). Але в нашому випадку можливе хіба що розстріження. Хоча може бути і якась помилка в копіях документів, адже вони переписувалися наприкінці XIX ст.

Далі йдуть матеріали міського суду Борзни (7-9). Представлені справа про вбивство (8), мирне порозуміння сторін (9) та купча (9). Документи стародубської групи відкриває лист-скарга бакланського сотника Андрія Гудовича до невідомого (очевидно, стародубського полковника) (14). З нього довідуємося, що Гудович на підставі офіційного дозволу заснував невелику слобідку, але через інтриги Турковського (очевидно, мається на увазі Михайло Турковський, мглинський сотник у 1707-1710 рр.), який організував напад на слободу (з участю полкового судді Івана Романовского), що призвело до її знищення. У наступному листі (15) йдеться про виклик значного товариша Єлинського на розслідування його скарги у Стародуб. Тут важливо й те, що лист дає певні підстави продовжити каденцію стародубського полкового судді Прокопа Силенка на рік: з 1709 на 1708 р. У документі 1714 р. стародубський полковник Лук'ян Журавка вирішував судову справу на користь Стефана Гудовича (19), а в документі 1717 р. (20) містилося порозуміння між братами Гудовичами – Стефаном та Андрієм щодо будівництва млина.

Ряд документів стосується справи 1718–1725 рр., пов’язаної зі Стародубчиною. Вона стосувалася жовницького священика о. Григорія (22). Це було слідство глухівського городового отамана Федора Омеляновича по скарзі о. Григорія Новицького. Слуга священика Роман (Гармашенко) спокусив його дочку, але о. Григорій відмовився віддавати її за нього. Справі вирішила помогти вже заміжня інша дочка о. Григорія – «Лінкевичова», яка «приехавши на хутор, сказала, же привезла, мовит, коровай жинити бандурку». На третє (!) засилання святів о. Григорій дав нарешті згоду, але категорично не хотів справляти весілля до різдвяних свят. Це не влаштувало нареченого і з поради Лінкевич він з групою помічників викрав попівну і потім обвінчувався з нею в сусідньому селі. Однак учасники нападу не втрималися від крадіжок і перелякали тих, хто був у будинку, зокрема диякон – син о. Григорія «улякнися, скочил з гори високо, близко трох сажней, а священик старий кричал кгвалту». Слідство встановило особи нападників і підготувало справу до суду, Роман же був забитий у колодки і привезений до Глухова. Пізніше виникнув судовий процес між Софією Новицькою (дружиною священика?) та Романом Гармашенком і кілька наведених документів стосуються його, а також слідства Й. Омеляновича (27-32). До цих документів прилягає купча Софії Новицької (25) і розписка-зобов’язання Петра Корецького (34). До речі, Софія Новицька була пов’язана з Шептаками, і в попередніх подачах матеріалів ми наводили документи шептаківського старости Юрія Новицького.

Ще однієї судової справи, цього разу між представниками стародубської полкової старшини Стефаном Косовичем та Василем Романовичем, стосується універсал правителів ГВК Івана Мануйловича та Федора Гречаного (33). Цікавими є два наступних листи, пов’язаних з гетьманом Апостолом. У першому з них (40) Андрій Нейфегель клопочеться про збудування церкви в с. Жолдаки (міститься між Конотопом і Кролевцем на березі р. Сейму в суч. Конотопському р-ні Сумщини) і скаржиться, що конотопський пропопон вимагає додаткових грошей на її будівництво. До речі, деякі документи, що стосувалися Нейфегеля, ми вже друкували [1]. Апостол відгукнувшись і написав відповідного листа до конотопського пропопа, чернетку якого ми наводимо нижче (41). Дуже цікавим є лист 1736 р. (37), бо був написаний Марією Гудович до свого шуряка Гудовича. Хоча лист був писаний, очевидно, її дворовим писаром Самоцвітом, однак є ще одним свідченням важливої ролі жінки в українському суспільстві козацької доби. Адже ще дружина Богдана Хмельницького Ганна видавала універсали, а у XVII ст. жіночі листи стають звичайним

явищем [2]. Ще в 90-х рр. ХХ ст. ми пропонували видати «Український жіночий дипломатарій» – зібрання цих листів. І хоч цей проект поки що не реалізований, але накопичення матеріалів для нього потроху триває і цей лист якраз є свідченням цього. У ньому Марія засвідчує свою вправність у судових справах і аргументовано відводить підозри родича у присвоєнні нею документації на землі.

Завершують публікацію документи близькі до статистичних. Ми подаємо три документа дещо пізнішого часу (41-43), де наводяться дані про міста Чернігівського полку, про кількість дворів у парафіях Конотопської протопопії, до якої входив і Батурин з навколошніми селами (44), описуються будівлі Седнівського сотенного правління 1781 р. і наводяться їхні креслення (в документі є описи деяких інших сотень, наприклад Батурина, але оскільки цей опис виявлено в останній момент, то подамо його в наступних частинах). Відзначимо, що у відомості грудня 1737 р. (№ 41) про ремонт укріплень міст Чернігівського полку вказано ім'я та прізвище березинського наказного сотника Артема Михайлова, а досі вони звучали як Андрій (Артем) Михно, а його каденція визначалась 1742 р. Так само уточнюється каденція сосницького сотника Павла Ломиковського (раніше вона визначалась 1735 роком) [3]. Імена наказних седнівського та любецьких сотників Григорія Давиденка та Тихона Костянтиновича взагалі не значилися у довідниках. Цей документ цінний і тому, що підписаній, зокрема, Іваном Янушкевичем. Таким чином, маємо свідчення про автора Чернігівського літопису і маємо ще один аргумент того, що він був канцеляристом, як припускав ще О. М. Лазаревський.

У додатку наводимо також витяг з рукопису О. М. Лазаревського «Перечень гетманських универсалов», який стосується Стародубщини, хоча знаходимо тут і документацію деяких козацьких родів.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені по смислу слова. Зазначимо, що ряд документів з історії Стародубського полку зберігся в копіях кінця XIX ст. Копіст, очевидно, був росіянином і тому не передав особливостей української мови: ігнорував літеру «ї», «ять» читав як «е», не розумів значення деяких слів тощо. Ми все ж зберегли його правопис.

Сподіваємось, ці джерела будуть цікавими і краєзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на соціально-економічну, церковну і культурну історію краю.

1. о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко. З нових документів до історії Сіверщини (XVII-XVIII ст.) (частина 5) // СЛ. – 2017. – № 1-2. – С. 162.
2. Детальніше про це див.: Таїрова-Яковлева Т. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини. – К., 2017.
3. Лазаревский А.М. Описание старой Малороссии. – К., 1898. – Т. 1 (Стародубский полк). – С. 400.
3. Кривошея В. В. Українська козацька старшина. – К., 1997. – С. 97, 102.

* * *

№ 1

1654, січня 11(1). – Липове. – Заповіт липовського мельника Тимоша Василевича (регистр).

Заповідає після своєї смерті передати основну частину свого майна, а саме млин на р. Ромні під селом Коренецькою й Липовим, який сам будував і витратив на нього 1200 золотих, частину ґрунту, лісок, хату, а також коня й 100 золотих Свято-Микільському Крупицькому монастиреві в Батурині.

Свідками заповіту були отаман Василь Огієнко, війт Федір, Марко, Павло й Андрій Чорні, Процік Коломієць.

Підписали: о. Самуїл, липовський священик, Прокіп Герасимович, липовський писар, Ісихій Есифович, ігумен Свято-Микільського монастиря.

(ЦДІАК. – Ф. 154. – On. 1. – № 3. – Оригінал).

№ 2

1662, лютий. – Кіш на Кислівці. – Лист гетьмана Івана Брюховецького до ніжинського протопопа Максима Филимоновича («єпископа Мефодія»).

«Яснепревелебный в Господі Бозі, а мой вельми милостивый добродію, господине отче и пастырю!

Пришло мні в мысль с особными поланцами моими всі долегливости мої святыни вашей, добродію моего, обявити, жаліючися на большой недостаток сенокосной (!) понеж, что было немного в мошні бідного, мало не все уже умерло, что я писал, обявляючи о достальних стах червоных, и тіх уже пополам не стало, как то на том бідном новом уряді всякому надобно человеку подобатися, наражаючи до лутчай охоты добыванья языков и иных услуг войсковых, что больши скореняючи злую старую природу; хвалю Бога, уже и упрямые стали малоприклонны, что все быть молитвами вашими архиерейскими и под страхом черни святой брати гологузов(!), которые, хвалю Бога, держатца при мні кріпко; дай Бог и до конца, до чего великой милости вашей святительской и радіти надобно, чтоб их чім потішити иміт, чтоб охотнійши и повольнійши были. При том со слезами прошу, умилостивись добродію мой: изволь побуткою быть, чтоб люди царские поспішили на Кодак, на которой уже и я своих послал: не дай Бог нам ево утеряти, то и в нас ничего, понеже безбожные ляхи подали Дніпр туркам, чтоб нас выгнать с кочевья. Ныне новых языков посылаю до е.ц.пр. в-ва, которые сказывают, что [из] Стамбулу иміт быть 600 судов с людьми нас выгонять, чего им Боже не допомози; к Кодаку також нашим не всім надобно вірити, понеже неоднomyсленные люди, как будет какой начальник с казною, может служилой люд прибирать, которого много выходит из неволи, так и иных Христа ради милостину для спасення, как и ныне по милости Божей nісколько тысяч освободилося. А нічого им бідным дати и слізно зріти, что голы. Другое – слугам войсковым надобно латы и одежа, так что при мні, так и тім, что в Самаре живут и на Кодаке всі роты розняв, руки протягают, чтоб им что дано всякому, но нічого; и сам также прибіжиша не имію, что я преж иміл, то Хмелницкий и иные все завладіли. А ныне любо какая кобылка добылася, іволь (?) с тім не відається, гді надіти, если особной милости и заступления вашего добродію моего не будет. Всего не могу совершенно письмом дописати; вельми прошу изволь прислати кого для изустного о всем пространного разговору. Дворецкий старец (!) часто письмом докучает мні, которого так чаю, что лукавого Сомка оговором задержан, которого изміна ныне явна учинилась. Только то мні не хотіли вірити, понеж когда мні Сомко орду навел на Задніп'ре, подлінно б она не была. И если еще больши в том ненадобном уряде будет пребывать, подлинно что недобroe всему православию дурностями своими нарадит, как уже и так много лиха ево знатно: чему не хотіл нечистого своего племінника бити под Переяславлем, как время тому погодно иміл. Коли табор было загорілся, а Москва хотіла напасть, и так он не допустил, с которым изустной разговор иміл, о чем нам відомо. А никто не может знать, об чем незбожной разговор был. Прошу изволь, святыня ваша, побудити ратные войска, чтоб шли к Днепру, как орды ніт, которая скоро пасет кони с калгою иміт быти, на тое мы приліжное око иміем, только Бог помог. А Сомку не надобно противится, понеже как будем людей жаловати, больши немного умалити то, чтоб если оплошкою своею всіх из землею, чего не дай Боже, не потерять. Я також буду с своими кочівники, как у нас скоро указ наступит, бес котрого войска не могу здергати. А лучше б вперед дома покой учинити и с неприятелем добро ся будет бити. Хотя я писал до е. пр. ц. в-ва, добродію моего милостивого, о чолнах, однако, если то не поспієт – не утечет. А если будет, не помешает, понеже как вижу, Сомко лукавством своїм и измінным наговором побудил Хмелницкого, чтоб еще с нами отвідался, призвав орду, которым врагом, даст Бог, отобъемся скоро придут калмыки, как нам обещает е.пр.ц.в-во через послов своих, которых мы с нашими отпустили з Дуну (!) 20 февраля. Если б калмыки зимою были с нами, подлинно б Крым пропал; какого времені или не скоро или ніколи не будем иміти, чему всему Бог промысленник с неподобного подобное можем дати. По одпущению посланого от святыни вашей ко мні иноха, ходил я в Крым на Чингары, и там милостию Бога Всемогущего, предстательством

Пречистые Богородицы и вашими святыми молитвами, взяли есмѧ улус со всякою добычою. Только их поганых помору (?) немного: насилу с пятсот, понеже от страху в мори потонули. О отці духовном вельми, вельми прошу и о подвижном антиминсе к тому о уставе церковном, для чего коній нісколько, на церковь даных, позволяю. Изволь святыня ваша как лучше разуміочи тому строение учинити. А умилосердися, добродій мой, пускай войска поднимаютца так к Днепру, так и на Кодак, також и ко мнї для всякого безопаства, понеже если здоровье мое, которое отчаял за церков Христа ради и за достоїнство в.ц.в-ва неприятель возьмет, не знаю здісь на после (!) человека, в ревности подобного себі. Пан Яремович отговаривается от писарства, которому напомененъ вашего святительського о том прошу приліжно; не помішаєт похвалитися, хотя и лутче меня извещается и Давыд не погрешил, что о себі молвил: мал бых в братии моей и проч. Изволь святыня ваша о том написать о том (!), чтоб лакомых людей к нам не присылано, как прошлой осени был нікакой Филимон Порфирьевич Булгаков, который по подговоре по улекам (?) от Сомка за 20 ефимков, а од нас ничего не взяв, отіхал и лживо удал перед в.ц.в-вом и всему синкліту, будто тут на Низу войска никакого, оприч рыболов, ніт; но умысл его пред пресвітлим е. ц. в-вом довідаочися присыпал к нам, мене також не упустил ляхом нарядити, сказываочи, что еще Брюховецкого надобно простити, что от Сомка слышал, то я и там сказывал. О відомости всякие, мой добродію, какие ни есть ныне там обретаются, вельми прошу, не опускай святыня ваша извещати нам, кочуючим людем. Альманах, если какие сего году сыщутся, барабанов десяток, хотя киевских, воевода пусть даст, понеже мнї по указу царскому не от дано в прошлом году в Брянску, только б з барабанщиками для страху неприятельського; что все высокому разсуждению и разсмотренному разуму вашому архиерейскому поручив, сам себя с повольною услугою мою в милостивую ласку как приліжнее вручаю.

С коша с Кисловки, февраля літа 1662.

Святыни вашей добродія моего желательный и повольный слуга Иван Брюховецкий, милостию Божиею, гетман вірного Войска е. ц.в-ва славного Низового Запорожского.

Еще запаметовал святыни вашей в вышеписанном листу обявити, что молитвами святыми вашими измінника одного е. пр. ц. в-ва татарина Казы-мурзу, которой на белогородцком поле улусом своим кочевал и присягши поддался было под высокую руку е.пр. ц. в-ва, потом изменил и до орды передался, котого на тіх же Чингатах забили есмѧ, гді и булаву Василия Борисовича Шереметева отромили есмо, которого б и самого на воле, дай Боже иміти, и к е. ц. пр. в-ву отсылаем. По написанью сего листу моего, пришли люди ис Черкас, которых мы отпускали, что Сомко с Хмелницким мирен, о котором миру войско не відает, каким способом тот мир уставили, как они николи меж себя не мирились. Для Бога смотрите, святыня ваша, чтоб и до конца християнство Сомко радінем своїм не погубил; если для одного Сомка иміем великое число христиан потеряти, то невідомо всяк такої дурень как Сомко повік свой первой то чюдил, людей обманул, покаміста племінник убрався. Ныне вновь, чтоб Днепром проходу не было, он изволил с своего боку Хмельницкому залогу поставить. Так жеб до Кременчука и к нам дороги не дати, кто б того исканья не знал, а мы и кочевы знаем. Смилуйтесь, ж дайте людей избити тому Сомку, и о[н]рич его люди есть. А для одного человека войско не будет убыльно, для такого обманщика как Сомко, до которого писаной лист од Сомка и Сацка термину (!) для выразуеменъ святыни вашей умышленно посылаю, на которые писанья от святыни вашей до воеводы надобно, чтоб посланец наш напрасно не волочился, понеже Сомко наявъ на хочет того выдать.

(ІР – НБУВ. – Ф. П. – № 15576. – Арк. 28-34. – Копія 20-х рр. ХХ ст. з тогочасної московської копії, яка знаходитьться в РДАДА у фонді «Сибірський приказ». – Стовпець № 612).

№ 3

1662, лютий. – Кіш на Кислівці. – Лист невідомого до царя Олексія.

Початку документа немає.

«[...]ской коих старшинами не перемогли, чтоб всею чернью обрали кого они излюбят. Епискупу на раде быть же потому, что они все на него покладаютца. А в Кременчуке ж указал бы в. г. быть на Григорьево (*Ромодановського Ю.М. – І.Т.*) место Косагова воеводе с ратными людьми против Нежина или Переясловля без перемены. И чтоб в. г. указал прислатъ свою в. г. грамоту к стольнику и воеводе ко князю Василью Богдановичю Волконскому, чтоб гетмана не подавал, и быть бы ему в Переясловли без перемены. А стольнику и воеводе де Ивану Ивановичю Чаадаеву быть воеводою в Киеве ис полком, который у него, потому что ему Ивану Ивановичу ратное все дело и нашей Украины все навычие заобычно. Чтоб в. г. указал быть в Запорогах своим в. г. ратным людем, и чтоб в. г. людьми осадить Кодак, первой порог, где ляхи преж сего сидели, и о том все желают в Остре и Козельце, чтоб те городки были по прежнему к Переяславскому полку, как в прежние времена было из начала, а не к Киевскому полку. А в прошлом во 169 году очистил от ляхов Остр гетман Яким Самко своим Переяловским полком, и Козелец укрепил своими людми. И о том бы изволил государь прислати к гетману свою в. г. грамоту.

Да и гетман б указал в. г. прислати свою милостивую грамоту за ево службу и радение. И в. бы г. Брюховецкому и иных людей письму и подсыльным листам и поносным (?) словам на гетмана Якима Самка без сыску не верил.

И указал бы в. г. каневскому полковнику Лизогубу быть в Переясловле, а к Москве б ево не посылать, потому что хочет он в Канев ввести людей в. государя. И чтоб в.г. указал запорозкую землю ведати в приказе Большого Дворца окольничему Федору Михайловичю Ртищеву. А Крапивницкого (!) б с Москвы не отпушать, потому что он в. г. добра не хочет».

(ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 15576. – Арк. 7-8. – Конія 20-х рр. ХХ ст. з того-часної московської копії, яка знаходитьться в РДАДА у фонді «Сибірський при-каз». – Стовпець № 612. – Арк. 156-158).

№ 4

1662, лютий. – Регест відписки ніжинського протопопа Максима Филимоновича («епископа Мефодія») приказ «Большого Дворца».

У лютому 1662 р. до мене приїжджав з Переяслава наказний гетьман Яким Сомко для розмови про твої царські справи. Він підтвердив свою присягу тобі. Про це і про розмови з ним я послав з відпискою піддячого Федора Ігова, щоб подати її окольничому Федору Михайловичу Ртищеву.

(ІР. – НБУВ. – Ф. XIV. – № 163. – Арк. 49-50. – Конія 20-х рр. ХХ ст. з москов-ської копії, яка знаходитьться в РДАДА (ф. «Сибірський приказ», 1662. – Стовбець 612. – Арк. 164)

№ 5

1662, квітня 28 (18). – Початок відписки М.Батюшкова і Ф. Прокоф'єва В. Волконському.

«Господину князю Василью Богдановичю Микифор Батюшков да Фетка Прокофьев челом бьют: приказал ты, господине, нам быть с наказным гетманом с Якимом Самком; и гетман Яким Самко и мы, господине, апреля по 18 д. стоим в Козельце, и многих городов полковники и сотники к нам съехались, и стоят в Козельце ж, и отец епископ ис Києва в Козелец приехал. А рада у них, господине, была апреля в 17 д., и на той раде обрали они полковники и сотники себе старшиною и полным гетманом, а не наказным, гетмана Якима Самка; и потому их полковницкому выбору и словесному приговору отец епискуп гетмана Якима Самка благословил, что быть ему, Якиму Самку, гетманом, и во всем ведать всех городов под полковниками и сотники и надо всем войском над казаками и мещаны ему – Якиму Самку до государева указу, и писатца ему во всем полным гетманом. А о том хотят писать отец

епискуп и все полковники к великому государю к Москве с нарочными послы, что в. г. их пожаловал и велел прислать к ним, всему Запорожскому Войску, свое царское жалованье: гетману Якиму Самку знак и булаву. А выбрав, господине, гетмана Якима Самка, отец епископ служа молебен в Козельце в соборной апостольской церкви за многолетное здоровье в. г. И после того молебна отец епископ, не выпуская из соборной церкви гетмана Якима Самка и всех полковников и сотников и казаков многих нарочных людей ко кресту приводил и крест они целовали. А что писал ты, господине, ис Переясловля к нам (!) к гетману Якиму Самку с капитаном с Федором Прокофьевым о переяловской ссоре, и капитан Федор Прокофьев приехав в Козелец апреля в 17 д. лист посланья твого гетману Якиму Самку подал, и словесно ему говорил от ково та ссора между вами, господине, учинилась. И гетман Яким Самко и все полковники велели лист посланья твого честь перед собою, и выслушав, господине, они лист и словесную речь от капитана Федора Прокофьева, гетман Яким Самко и все полковники, поняли веры, и ведомо им учинилось подлинно, и учили они говорить: ссорили де нас с князем Василем Богдановичем заочно, не делом запорожские казаки, которые ныне присланы в Переяловль из Запорожья от Брюховецкого. А о государевой денежной медной казне договору у них никакова преж сего на раде не было. А буде, господине, о той денежной казне договор у них будет, и на чем положат, и о том, господине, учним тебе впредь ведомо».

(ІР. – НБУВ. – Ф. XIV. – № 163. – Арк 36-38. – Копія 20-х рр. ХХ ст. з московської копії, яка знаходитьться в РДАДА (ф. «Сибірський приказ», 612. – Арк. 83)

№ 6

1663, грудень. – «Уривок з серії вістей, зібраних від полонених і язиків у Києві».

«Была государь речь в стешних градцких жителех после п(р)оезду Никифора Озорнова и после проезду к Королевцу и к Глухову королевского посланника Самойла Венславского, что де к великому государю к его ц. п. в-ву Ян Казимер, король польський, посланника своего Венславского послал не для прямова прошения о миру и не для присылки от царского величества великих и полномочных послов, для де того, государь, чтоб де тою посланникою посылою одержать в поспешении твоих, великого государя, ратных людей и для де дорогою б де тому посланнику Венславскому грацких жителей малороссийских твоих государевых городо к склонности к королю прельстить и наговорить. И на те, государ, вести подлинная ведомость учинилось. Сего ж декабря месяца в 20 день в Батурина стяпчей Григорей Косагов писал к гетману к Ивану Брюховецкому из Запорог в листу своем имянно, что у хана ноября в 16 день с мурзами была рада и с рады хан и мурзы орду роспустили ноября с 16 числа на десят дней и как де после тех десяти дней орда зберетца и хан де хотел итти в заднепрские города в помочь к ляхом, а сщетчись с ляхами и з заднепрскими изменники черкасы, хотел итти на твои, великого государя, на малороссийские города к Онору (?) и пушки свои де войсковые как послал наперед себя во Сламгородок с Чюмаш – Агою. Декабря в 17 день по скаске ромонского казака Нестерка Мартынова как был де он, государь, в полону, рассмотрел королевское войско как стояли меж Лохвиц и Глинка татар з двемя салтаны тысяч з десят да с Пашкою де Тетерею и з Грицком Мирогородским (Лісницьким. – Ю.М., І.Т.) четыре полки казаков заднепрских: Уманский, Белоцерковский, Чигиринский, Корсунский да с королевским порутчиком ляхов пят тысяч; и как де от Днепра по Сож (описка, має бути «Сулу». – Ю.М., І.Т.) реке шли в Онору и в те поры, государь, им твои государевы малороссийские города здались: Манжелеевка, Голтва, Остапейка, Быликлейка, Сороченцы, Ергек, Ковалевка, Борки, Мотейка, Миргородок, Комышня, Бороновка.

И после того, государь, спустя шесть дней здался Ромон, а к Лохвице приступали и на приступе побили полских людей тысячи с четыре и Лохвицу де взяли приступом. А к Гадячу пришол Пашка Тетера с ляхами и с казаками, изготавя приступные вымыслы, только не приступали, потому отошли прочь, для того, что услышали приход из Белагорода оконничева с воеводы князь Григорей Григорьевича Ромадановского; изведав про калмыков, отошли прочь и стали под Варвою.

Декабря в 19 день ведомо, государь, учинилось от взятых языков от Ромашка

Парfenева, от Офонки Иванова, что пришли вновь два салтана, а татар с ними шесть тысяч, а хана де крымского со многою ордою король к себе ожидает, потому де декабря в 11 день король к хану послал посланцов лисенского сотника Демка да гетманского Тетерина подпиську Дубягу, чтоб хан сам со многою ордою шол к королю на помочь битца с твоими, великого государя, ратными людми. А которых, государь, малороссийских твоих государевых городов крымские татары емлют в полон людей, и тех де полонных людей король откупает и отпускает в домы их.

Декабря в 21 день ведомо, государь, учинилось от взятых языков, от Сенки Захарова да от Микулейка Мишковича: король стоит в Остре, Потоцкий в Козелце, Чернецкий в Носовке, Юрье Пясочинский в Олшевке, Багун в Манастыриче, Тетеря с Сабейским и с татары и с лядцким войском и с казаками стоит под Варвою, а при короле де, государь, войска три полки конных казацких, а в них двадцать пят хорунг, под хорунгою де человек по пятидесят по шестидесят да при короле ж де, государь, пехоты в Остре триста человек. Болши де того при короле в Остре войска ничего нет, и при Потоцком в Козелце три полка конных казацких, а сколько хоругв и в тех трех полках людей, про то ведомости не бувало, да у Потоцкого ж четыреста пехоты да две роты гусар, а у Чернецкого в Носовке три хоругвы гусар да три полки казацкие, а в казацких полках трицат шесть хоругов, а под хоругвою человек по штидесяти по осмидесят да четыреста человек драгун, да в Олшевке при Пясочинском девят рот немец да полтораста жолдаков, три полки ляхов, а в тех де трех полках восмсот человек, да у ксенжи де из Михаила три корнеты рейтар; а Мурашка в Гомле и войска при нем пят хоругв, а княжства де Литовского гетман Павел Сапега, Михайла Пац и Полубенский стоят в Досугове, а войска де при них четырнацат тысяч конных и пеших и в том же числе шесть рот гусарских, и под Кричевом стоит Сурин, и под Быховом Станкевич, войска при них по небольшому; король де хочет после святкования своего ляцкого со всеми своими скучясь с Тетерею, итти под Чернигов. Да те ж, государь, языки говорили: в войске де у короля говорят гетманы и старшины в яв: салтан де турский перешед Венгерскую землю и через Великопольну пошол воевать полскую землю.

Декабря в 24 день ведомо, государь, учинилось от киевского проходца от Ивашки Зиновьева, которого послал ис Киева думной дворянин и воевода Иван Иванович Чаадаев проведывать про твоих государевых бояр и воевод, и про полки про ратных твоих великого государя людей и тот Ивашко сказал: околь де Киева неприятелских людей блиско нет никаких, а стоят де неприятелские люди от Киева в д[в]ацети в пяти верстах в mestечке Димире с сотниками пятсот человек казаков да в тридцати верстах в mestечке Мотовиловце Пашка Яненко с Павлоцким полком да в двацети верст в mestечке Новоселке стоят двесте человека казаков.

Декабря в 7 день приехал в Киев на твое государево имя ис королевского войска, убив мурзу крымского, поляк Томашевской. Декабря в 9 день приехал, государь, в Киев же боярина Василия Борисовича Шереметева человек ево Любимко конюх, а был де он в полону в Полше в ляцком полку за челяндника место под гусарскою ротою. А взят де он в полон в то время, как взят боярин Василий Борисович, а в вестях де Тумашевской и боярина Василия Борисовича человек Любимко сказали: с королем де и с Чернецким и с Потоцким, и с Песочинским конницы и пехоты двадцать тысяч да татар пят тысяч и болти де того у короля войска нет и зза Днепра де, государь, королю в прибавку болши того не будет.

Декабря в 20 день ведомо, государь, учинилось, что де в Березну задесенский полковник Скидан да черниговский полковник Тико [пленили] трех человек ляхов и те ляхи в распросе сказали, что Ян Казимир, корол полской, пошол из Остра декабря в 21 день и стал де недошод до Чернигова за двадцать верст и Потоцкий де и Чернецкой и Пясочинской из мест своих вышли, идут к Чернигову, а в тех де горотках в Остре и в Козелце и в Носовке и в Алшевке и в ыных нигде людей своих полских, не оставили ни одного человека, а к твоему государеву городу Батурину з девятого на десят числа по 28 день приходы татарские частые».

(ІР. – НБУВ. – Ф. XIV. – № 163. – Арк. 7-11. – Конія 20-х рр. ХХ ст. з оригіналу, який знаходиться в РДАДА (ф. «Польські справи», 1663, стовбець 12).

№ 7

1670, вересня 4 (серпня 25). – Борзна. – Слідство в справі про вбивство.

«Року тисеча шістсот сімдесятого місяця августа двадцет пятого дня.

При битності на тот суд нижеменованих в справе п. Андрея Василемовича, писара енеральних судов войсковых, висланного так од его милости велможного пана гетмана Ивана Самойловича, яко и од суду енерального войскового, кгды ведлуг права святого яко в справе кримenalной, так и в відомости судов войсковых, яко и о од нас, уряду борзенского Тараса Петровича Забіли, сотника, Семена Козаченка, атамана городового, Григория Филиповича, войта, Костянтия Забіли, Григория Прускурні, Стефана Заліского, значъных товаришов войсковых, и од многих славетных мещан борзенских бил суд и загаенний о ганебное и немилостивое замордованя на смерть зешлое и[з] сего світа небожчици Анни Семиротовни од власного мужа своего Кирила Козинца сталое. А тое замордованя в такий способ было. Иж стало межи ними незгодное было през килканадцет літ, же небожница Анна не укаранного бивши от малюнка своего в сромотних учинках чужоложних знайдуючися збитечнях тинством (?) марне добро свое розпоршила, для чого межи ними били частие ростерки. А тепер в прошлй вовторок августа девятнадцетого дня в року листе на месте положенным ренкор міючи за страчене грошай золотих десят, подпивши, Бога Всемогущого забувши и права посполитого запомнівши, порвавши древалну сокіру с вперед око вибил лівое, зуби вибил, лівую руку потрошил с приволушни, ноги их порогу ціви по самие коліна покрушил и на свої коліна гнучи, поламал. Так ся паствал над небіжкою (?) не яко чловік, але як бестія. А кгды тот мордерца Кирил бил питан пред судом для яких мір тот учинок и ганебное замордованя учинил. Которий так оповідал, иж межи [...].».

(ІР. – НБУВ. – Ф. П. – № 22908. – Конія XIX ст. Запис копіїста (закресленій): «Книга эта в отрывках надена в г. Борзне. Помещаем здесь из их [...]»).

№ 8

1672, вересня 1 (серпня 22). – Борзна. – Судовий запис про примирення сторін.

«Року тисеча шістсот сімдесятого второго місяця августа двадцет второго дня.

Пришедши на вряд наш борзенский Иляш Кисель, оповідал нам, иж за поданям позув [...] уряду борзенского Костю Ивановичу, поповичу оленовскому, и отаману Науму Бурчаку для усправедливеня на вищай назначоний термін на день 22 августа постановилися, которых било заложено виною за нестанам правне коп 8 на его мсть пана полковника. Уряд, видячи такове огурство в их непослушенстві, якоби розуміючи за бунти не жюочие под претекством уряду нашого, веліл для памяти записать на жаданя оного Иляша и права святому на послушних (очевидно має бути: «неслушних». – **Ю.М., І.Т.**). Що есть и записано августа 24 дня.

Оповідми нам любовное поеднаня Кость попович из Иляшем Киселем, иж из собою взявши мірковання в их заводе побою Кость попович принял противко Иляша Киселя прощеніе, а толко Иляшу міл вернуть Костю пулталяра косм [...] аж остатнега накладу мієт доходити на судях права нескутечного у вимислах [...], чинячи кгвалт праву святому тиранско мордерованому в накладах, якой в напитках [...] вдвое [...] уряду, а в другое самоволне и то есмо вислухавши, по третee веліл записать, що есть и записано на жаданя их».

(ІР. – НБУВ. – Ф.П – № 22908 – Конія XIX ст.).

№ 9

1674, травня 19 (9). – Борзна. – Купча.

Роکу тисеча шістсот сімдесят четвертого місяця мая девятого дня.

Продажа двора [...] Хведору Кушнеру.

На вrade нашом борзенском перед мною, Стефаном Петровичом Забілою, сотником на тот час будучим, Семеном Козляком, отаманом городовым, Григорием Филиповичом, войтом, ставши очевисто Хведоровая Клекотовская, обивателка наша борзенская, явно, ясно и доброволне зезнавала, иж продала двор свой власный,

стоячий вместе Борзні подле Левкова Жданенкова двора поміж недалеко вилазки Кунашовськое, не пенний и не заведений, только [...] власний за певную суму готовие пінязі, то есть за кополосмнадцять урожоному пану Андрею Аникиевичу Кушнеру, в тож обивателеві борзенському, зрікаючися оного двора продажи [...] сим записом сей (?) вертаючи умоцняла. Волно, мовить, пану Андрею в том дворі жити и там ся будовати и оним диспоновати яко своим власним ему самому, жоні и потомком его низпоходячим на вічистие часи, а я сама и діти мое уже до того двора жадного уступу не повинни будут міти. В том вічисто уряд, вислухавши их доброволного зезнання, веліл для лішшое віри и певности до книг меских записать, що есть и записано на жадане их».

(ІР. – НБУВ. – Ф.ІІ. – № 22908. – Копія XIX ст.).

№ 10

1686, грудня 23 (13). – Глинськ. – Лист Якова Конотопа, комонного сотника, до Іллі Новицького.

«Мсці пне полковнику комонный, добродію мой.

Поклон найнизший в. мс. мсці пана отдавши, посилаю с товариша вибрали по шагу ведлуг росказаня в. мс. добродія моего, золотих десят без чотирох шагов, которое пан обозный прислал з Роменщини, золотих сім без трох шагов, и в нас таляр вибралисмо без шага, не займаючи тих товариства, которое в Волошинові десяток стоят, бо их мало и есть у селі завше. Тоє в. мс. мсці пану ознаймивши, ласці в. мс. добродія моего отдаєся.

В. мсти добродіеви моему во всем найнижий до услуг Яков Конотоп, сотник полку в. мс. мсці пана комонный.

З Глинска 13 декаврия 1686».

(ІР. – НБУВ. – Ф. ІІ. – № 14529. – Оригінал).

№ 11

1693, серпня 13 (3). – Короп. – Лист коропського сотника Довгаля до Іллі Новицького.

«Іх црского пресвітлого величества Войска Запорозкого мсці пане полковнику комонный, велце мні мсці пане и ласкавый добродію.

З ласки вашої панской моего велце ласкавого добродія з солодовні естем велце контент, за которую ласку вашу панскую Гсдь Бг нагородою да будет, а я до услуг вашої панской млости поволным быти полецяюся. При котором полеценю відати вашої панской млости подаю, иж хоч ся не збыт ячніе солоди, тилко житніе, в которых велце выгодною завше бывала, в которой и в дальший час велце покорне прошу ласкавого добродія моего солод який на свою потребу зробити пивов, хоч тепер не маш в нашом городі фуремных, посилаю в дом вашої панской млости зелце (?) якого колвек пива на ваш пожиток, просячи добродія моего велце покорне ласкаве приняти.

При том полецено ласце вашої панской зостаючи назавше

В. мс., моему мсці пану и велце ласкавому добродіеви желаючий всіх добр и найповінійшим до услуг Тихон Довкгел, сотник короповский.

З Коропа 1693 року місяця augusta 3»

(ІР. – НБУВ. – Ф. ІІ. – № 14532. – Оригінал).

№ 12

1707, червня 14 (3). – Батурин. – Акт заміни маєтностей.

«Діялося року 1707 июня 3.

Я, Павел Козловский з малжонкою моєю Еленою Ребриковскою при многих засніх особах, при пну Шоху, мещанину батуринскому, и при пну Левицкому, мещанину новомлинському, иміючи отчистую сіножат нашу, по отцу нашом пн. Андрею Ребриковском в ґрунтах тиницких зостаючу, тую сіножат доброволне и вічисте в вічную посессию отдалем его млести отцу Гедеону Одорскому, архимандриті батуринскому стля Хсва Николая Крупицкого з братиею, а то за замін містирської сіножати з ліском в таком положеню зостаючу между сіножатми Чечеля и

канцеляристових до самой могилу (?) нишої шляха Горленского. До котрої сіножати ані жона, ані діти мої вічними часи не повинни упоминатися, а в прикметі тая сіножати мистирская взамін данная недалеко от новомлинських сіножатей болотом аж до дуба суховерхого, при дорозі стоячого, дорожкою до сіножати Окопової, а от сіножати до Усорочи річки до греблі.

Федор Мочулский, атаман городовий батуринский.

Роман Тимонович, войт.

Матфей Иванович, писар городовий батуринский.

Запис на звороті: Козловский Павел дал рукоданное, иж уступил половину сіножати своєї писмо мистиреві Крупицькому за Тиницею в обміну за мистирську сіножат з ліском»

(ЦДІАК. – Ф. 154. – On. 1. – № 25. – Оригінал, завірений підписами і печаткою).

№ 13

1707, червня 15(4). – Батурин. – Купча.

«Року 1707 июня 4 дня.

Я, Дмитро Шог, продалем греблю свою власную его милости отцу архимандриту Гедеону Одорскому до святого Николая Крупицького батуринского монастира за двадцять талярей, лежачую близко греблі того ж манастира в Коренецькій вічними часи тому ж манастиру, а я от того грунта, проданного мною, вирікаю и отдаляю себе, жену и дітей и кревних моих, близких и далеких, же не повинен ніхто в то проданной мой ґрунт втрутатися и их честностей турбовать под зарукою триста золотих варується. Волно им уже честним отцем тепер ест и в потомніе часи и которое по них будуть законник тим от мене купленним ґрунтом яко своим добром владіти и всякие з оного обители святої користоватися. На що для лішшого в потомніе часи імовірства даю им от себе з подлиноручним імені своего подпісом и печатю, сей купчої запис я сам на сей купчої руку мою подпісую.

Дмитро Шог, обивател батуринский».

«Року 1707 июня ____д.

Я, Дмитро Шог, продалем греблю свою власную его мсти отцу архимандриту Гедеону Одорскому мистира батуринского за двадцять талярив, лежачую близ греблі Коренецькій, вічними часи. До котрої греблі жаден з кревних моих не повинен интересоватися. На що для лішшого увірования и истинного свідителства я сам на сей карті руку мою подпісую Дмитро Шог, обивател батуринский».

(ЦДІАК. – Ф. 154. – On. 1. – № 24. – Оригінал, завірений підписами і печаткою).

№ 14

Не раніше серпня 1707 р. – Лист-скарга балканського сотника Андрія Гудовича до невідомого (стародубського полковника?)

«Ясневелможний млстивий добродію.

З милостивого вашої велможности призріння одержавши я фундуш на осажене слободки на ґрунтах волних и никому не заведенних, зобразел бил людей члвка из чотирнадцять, своим власним коштом вспомагаючи их в річах, до господарства належних, домами на той слободи осадилем. А п. Турковский, тому призрителному от велможности вашої мні наданому позавідовавши добродійству и не могучи явне зашкодити, потаємне намовил гпдна генерала Шидловского, щоб з тоєй слободки людей, якоби самоволних и нікому не подлеглих, знял, якож подлуг злосливого уданя п. Турковского не тилко всіх людей на гпдна генерала забрано, але навет и худобу их всю, яко то хліб и начиня господарские, з направи того ж п. Турковского, подданий п. Романовского, межи себе розробавши и слободку новосаженню запаливші, в пепел обернули, якож руїни и под сей час нашествия неприятелского шведского не било, и любо его млост гпдн генерал, з допросу забраних людей увидомивши, иж тая шкода мні сталася, писал до мене, вымираючися и складаючи вину на п.

Турковского, да и людей тих забраних назад мні привернул, однак они, видячи домы свои попалени и худобу разработованую, з великого жалю не могли жадним способом на тих попелищах удержатися, леч нарозно розишліся. А пред спаленем помянутая слободка з направы п. Турковского по половине отъехана була до Почепчини. Теди я, хотячи назад назад отъехати, старалеся от двох великороссийских особ, висланих на розиск и розезд (з якого розсмотрю показалося, же тая слободка не належит до Почепского уезду), немалий на тое кошт ложилем, в том теди, яко мні великая и незносная от п.п. Турковского и Романовского діється кривда не без значного наругания и рейментарському велможности вашой універсалу, так я, до ног велможности вашої упавши о погамоване горшої од шведского наезду своеволі через приличное на ослушников рейментарского указу каране за починенное мні и подданим моим школи о слушную нагороду и святую во всем справедливост, служебничо суплінюючи

Велможности вашої мстивого добродія найнижший слуга и подножок Андрей Гудович, сотник бакланский».

(ІР. – НБУВ. – Ф. П. – № 18096. – Копія кінця XIX ст. Внизу документа запис: «Харк[овский] историч[еский] Архив, № 963, копия»).

№ 15

1708 (?), грудня 15 (4). – Стародуб. – Лист стародубського полкового судді Прокопа Силенка до значного військового товариша Йосипа Єлинського.

«Мости пане Йосиф Елинський.

Указом вельможного его милости пана асаула войскового енералного пишу до его мости, абысь вам (в.мость?) в кривдах и обидах, от Березовского починених, з жалобою приездил на розиск немедленно в Стародубов и кого знаеш укривдженого озмы з собою, нехай немало в кривді своєй не боятся. При сем зичу вашей мости доброго от Госа здоровя.

З Стародуба 4 декабря 1708 (?).

Вашей мости зычливый всего добра приятель Прокоп Силенко, судия полковой стародубовский.

На обороті: Моему велце зычливому приятелеви пану Йосифу Елинському, знатному товаришу войсковому».

(ІР. – НБУВ. – Ф. П. – № 18073. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копістом написано: «Арх[ив] черн[иговского] д[епутатского] д[е]л[ь] собр[ания], д[ело] Елинских, шк[аф] З, п[олка] 15, № 1652, копия к. XVIII в.»)

№ 16

1710, березня 29 (18). – Москва. – Указ Петра I до гетьмана Івана Скоропадського.

«Бжиею млостию от (далі йде царський титул Петра I – Ю.М.) Войска Запорозького обоїх сторон Днепра гетьману Івану Ілічу Скоропадському и всему Войску Запорозькому наше црского величества млстивое слово:

Указали мы, великий гсдр, измінников бивших наперед сего в генералной старшині Василя Чуйкевича, Дмитрея Максимовича да полковников Дмитрея Зеленского, Юрія Кожуховского, Якова Покотыло, канцеляриста Григорея и казака Антона Гамалія, которые било довелись за свої дела смертной казни, послать в силку на вічное житьє Чуйкевича, Зеленского, канцеляриста и казака в Сибір, Максимовича, Кожуховского, Покотила к городу Архангельскому, з женами и з детми; и тебе б нашого црского величества подданому Войска Запорозького обоїх сторон Днепра гетьману Івану Ілічу, тех вишеписаних изменников жен и детей для той ссылки прислати к Москви в приказ Малия Росии за караулом, да о том к нам, великому гсдрю ишему црскому величеству, писать.

Писан в гсдрства ишого во дворе в црствующем велицем граде Москве лета от Рождества Хртова 1710 марта 18 д. гсдрствования нашего 28 году.

В подлинной подписью: секретарь Петр Курбатов».

(ІР. – НБУВ. – Ф. I. – № 60316. – Тогочасна копія).

№ 17

1712, квітня 16 (5). – Петербург. – Лист канцлера Гаврила Головіна до гетьмана Івана Скоропадського.

«Копия.

Ясневелможний и превосходителний гспдн гетман Войск его црского величества Запорожских, мой благодітель

Велможности вшій ізвістно, что изменников его црского величества из генерал-ной старшины Чуйкевич, Максимовича да полковников Зеленской, Покотила, и еще Гамалей да Грицко писар Гречаной были при проклятом Мазепе до самой счастливой нам Полтавской баталії и когда уже усмотріли во время той баталії невозможность себе уйти от войск его црского величества, пришли сами; и хотя было довелися оны за измену свою все смертной казни, однако же црское величество пожаловать велел их, послать в силку нікоторих в Сібирь, иных же к городу Архангельському на вечное житє, куда и жен их и детей вечно сослать же. А понеже в прошлом 1710 году на Україне было моровое поветрие, для того не мочно было их оттуду к Москве для ссылки в те города взять. И изволите виша велможностьinne тех висше іменованних изменников жен и детей для посылки к мужам их прислати к Москве за караулом, о чем я к господину Протасьеву при сем такожде пишу. При сем пребываю

На подленном подписано:

Велможности вшій ко услужению готовейший г. Гаврило Головин.

Из Санкт Петербурга 5 приля 1712».

(ІР. – НБУВ. – Ф. I. – № 60317. – Тогочасна копія)

№ 18

1714, березня 1 (лютого 19). – Батурин, Крупицький монастир (?). – Купча.

«Року 1714 мсця февраля дня 19.

Я, на імя Васил, а по прозвиску Заболотко, жител веровский, явне и ясне и доброволне тепер и на потомніе часи відомо чиню сим моїм писанем, иж ни з якого примусу, але самохотне з доброй своєї волі на вічніе часи продалем дом свой власний з огородом, ни в ком ни в чом не заведений на монастир батуринский в селі Веровці, стоячий над ставом, за певную суму талярей за десят литовской личби монети доброй, продалем на вічніе часи до уживаня обители стой. Тут же вічне записую волне начальнику аби в том спокойном его уживанню ніхто жадной перешкоди ку ставку (?) не важился чинити, як з близких и далних, сукъцессії собі до (?) того ґрунта знаходячися интересоватися в тое не повинен, давши теж волю до всего того вишпомененного от мене проданного ґрунту на монастир батуринский Крупицький Стониколаевский за відомом пна атамана Кирила Шевченка, жителя веровского, и при Ивану Мойсієнку и при Якову Линнику и при інших людях будучих на тот час немало.

Писал сию купчу Гавриїл, попович березанський, и по їх велению руку приложил».

(ЦДІАК. – Ф. 154. – Оп. 1. – № 29. – Оригінал. Запис на звороті: «Купчая на двор веровский, котрий то двор купил брат наш Петр, начальник тамошний веровский, по благословению отца игумена и братії Митрофана Оръловского року 1714 февраля 19 д.»).

№ 19

1714, квітня 13 (2). – Стародуб. – Судове рішення по скарзі.

«Року Божого тисяча сімсот четирнадцятого мсца априля второго числа.

Предо мною, Лукяном Жоравком, полковником Войск его царского пресвітлого величества стародубовским, приточилася справа з жалобы Алексія Сергиевича, жителя бучковского, на пна Стефана Гудовича, значкового товариша полку Стародубовского, который заграбил в него, Алексія, дві шкапы и кгрунт в селі Бучках якобы надаремно завладіл; припозваний теды пн. Гудович подленно ему, Алексію, доказал тое, же должен коп шестдесят гривней, еще в покойной родителки пна Гудовичевой позичал, о яком долгу он, Алексій, добровольно знался себе бы тое

должним и за tot зась долг як прежде сего права уступил помянутий кгрунт свой, так и тепер доброволне зrekся, а зверх того долгу за прочий отдал [...] ему ж, пну Гудовичові. Прето судом ннішним варуем, абы вышпомянутий Алексій так до кгрунту свого во вічную поссесию пну Гудовичу уступленного, яко и до коня, не міл діла и в потомніе часы еден другого до права не позивал под закладом заруки до шкатули войсковой талярей двісті, варуем.

Дан в Стародубі апріля 2 1714 року.

В подлинном подпись такова:

Лукян Жоравко, полко[вник] стар[одубовский] рукою власною. М[исто] п[ечати].

(ІР. – НБУВ. – Ф. II – № 18093. – Копія кінця XIX ст. Внизу документа запис копіїста: «Рум[янцевская] оп[исъ], п[олк] Стародубовский], [с[отня] Бакланская], т. 96»).

№ 20

1717, листопада 15 (4). – Умова.

«Року 1717, мця ноеврия 4 д.

Я, Стефан Гудович, чиню відомо сим моим рукодайним писанием, же постановилмо слово з братом своим рожоним Андреем Гудовичем на займище Кичету, иж повинен брат мой Андрей тое займище опустілое занят и млин и валюшню построит коштом своим, як належит, а за той его кошт поступую ему самому, жоні и потомком его половину во всяких приходах и озерних, а однак же он, брат мой Андрей, повинен будет своим коштом всю греблю десят літ гатит, не потребуючи з мене помочи, хочай и порвет, или що сонсуетца, кромі того, же когда уже по десяти літах щоколвек можется и попсоватися, то уже по половині гатит греблю и стави им клітки направляти міем вічне. А когда, не дай Бже, на якую сторону якого припадку, то жебы жаден на сторону своєї половици збуват не важился, тилько еден другому; а тепер я повинен в помоч до тоєї греблі пну брату дат брусов пятдесят чотирисажених и дубровку мою под Левенку, конец греблі, повинни будем по половині тим деревом владіть, окром сінокосу моего, на що для лучшой віри и певности даю карту свою рукоданную под утраченням всего млина и под зарукою талярій тисячи, поневаж бы мілем свого постановленя и власною рукописания отступит и якую колвек турбацию вчинат.

В подленном подпись таков:

Стефан Гудович, рукою власною».

(ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 18095. – Копія кінця XIX ст. Внизу документа запис: «Московский] архив Мин-ва юстиции, Черниговской палаты опись 10, в'язка 2, д. № 46, л.15»).

№ 21

1718, травня 14 (3). – Батурин, Крупицький монастир. – Заповіт Власа Дахненка.

«Року 17 осмогонадцят мая третього дня.

Я, Влас Дахненко, козак, житель спаский, самоволне и доброволне приехавши до мнастира Крупицкого батурина старого Христова Николая, лекгую на тот же мнастир двор мой власный с садом и огорожом и со всіми угодиями не заведенный и не пенный, так же и поля во всіх сторонах лежачий по половині с единогубрним братом моим Грицком тому ж мнистиру вічними часы за живота моего за дщевное спсение и отпущение гріхов моих даю и записую в том мнистири при годних віри людех, нижей менованних. И в той мой двор и сад и огор[од] и поля половинние, на мнастир данные, никому з моих братов и кревних не повинен втрутатися и законников поссесоров тоєї моєї лекгацеи так за живота моего, яко и по смерти моєй, не повинен турбовати под Бжииими неблагословением и вічним проклятием. А для ліпшаго увірения я, не уміючи писать, на сей моїй лекгации крест ставлю стый, рукою моєю написую року и дня виш написанного.

Иеромонах Феодосий Хомінський, игумен мнистира батурина m[anu] p[ropria].

Иеромонах Николай, уставник.

Иеромонах Арсений.

Иерей Артемий, презвитер Спасского поля».

(ЦДІАК. – Ф. 154. – Оп. 1. – № 30. – Оригінал. Запис на звороті: «Лекгация на двор из садом в Спасском от Василя Дахненка 1718 року мая 13»).

№ 22

1718 р. – Глухів. – «Розиск» глухівського городового отамана Федора Омеляновича скарги жовницького священика о. Григорія.

«Розказанием поважним ясневелможного его млсти пана Иоанна Скоропадского, Войск его царского священнішого влчтва Запорозких гетмана, а по злеценю вельможного его млст пана Иоанна Чарниша, судїй Войск Запорозких енералного, о взятю кгвалтовном дочки священика жовнецкого честного отца Григория од старости п. Новицкого и о разграбленю двора священического розисковалем.

Господара Романця п. Новицкого взявши,росправшовалем, который признался доброволне всему своему злому учинкові тими слови: Прошедшого, мовит, літа, о святом Гюргию, препомневши боязни Бжой и срокости права посполитого, ночной пори дерзнулем в дом священический, заставши дочку священическую, спящую на горниці, словами своими до виполненя гріха телесного примусилем, обіцуючися еи до себе взяти, и от того часу ніби з женою мешкалем, приходячи, за что часто и гоним бывалем з двора, и она, дочка священическая, бита бывала от братов своих, що вже по всем селу било розславлено; и видячи, же утаити сего невозможная, ездил благословитися до п. Новицкого и до матки своей; любо получилем блгословение, однак часу не было на тое. А когда п. Лінкевичовая, дочка п. Новицкого, приехавши на хутор, сказала, же привезла, мовит, коровай жинити бандурку, коли ти не старался давній; тогди неотпустне п. Лінкевичової просячи, зачалем сее діло о взятю дочки священическої и посовітувавши з п. Лінкевичовою, посыпалем старост, перво двох члвіка, потим одного члвка, а у третій раз и самую п. Лінкевичеву упросилем поехать; и як старостам первим, так и п. Лінкевичової, священик отказал, же всеконечно не отдать дочки до свят Рждества Хрстова. О чом мні когда сказано, перво з дочкою священическою повидавшися, поставили на слові свое замишление злое, потим и п. Лінкевичової поради заживши, учинил скутком тот свой намірений замисл. Челядь п. Новицкого побравши, мірочника и рибалку, самоосім члвка, з киями и ціпами воруживши и сокиру одну міючи, перво дочку ночю нашедши у сусіда, блиско священика мешкаючого, на вечорницах, з еи позволеня взялем, потом з нею на двор священический кгвалтом найшли з таким своим намірением: хто буде противитись – битися з тим; зараз у комнаті окна винявши, увослали дочку священическую, где взяла полотна сувої и фляшку горілки, а одтоль до едной комори, отбивши замок, взяли чобот дві пари, сукна білого на подушку и постіль, яка била. Еще тогда на горі високо комора била; там отбили два замки, еден висячий, другий нутраний, взяли там скриню и бодню з платям. Дякон теди, там спящий з дяконихою, син священический, того улякшися, скочил з гори високо, близко трох сажней, а священик старий кричал кгвалту. Ми теди попоравши, отехали возом, присланим нам от п. Лінкевичової з хутора, а челяди, едучи, казалем кварт десят дати у шинку горілки, (якая? – дописано копістом – Ю.М.) осталась в селі. И приехавши, кланялись п. Лінкевичової и до вінця едучи в село Попову Гору и оттоль з вінця приехавши, як матка нас приймовала.

О гроших взятих священических, які на реєстру описано, Романець сказал, будто и одного чеха не брал, ані таляров не виділ и червоних, албо копіек також.

Жони его, Романцевой, дочки священической, наедині з пристрастием допрошовали, которая всему повинилася, як з Романом зишлася на блудодіяніе и о нахождению на двор отческий, так слово в слово, як вишеї сего написано в признатю Романовом, мужа еи, написано, сказала, ни в чом не отмовляючи мови своего мужа, а о гроших не призналася.

Старост трох члвіка, Стефана Яковлевича, восприемника дочки священической, Гришка Хвещенка, Василя Сердюка, жителей села Жовнець, о том же допрошовали

поединцем всіх под обов'язком совісти християнської, котріє сказали, же по прошенню Романця ходили, просячи священика, щоб отдал дочку за него, а же священик отказал до свят чекати, в тот час [...] буде, а тепер прибору жадного ніт, тое ему, Романови, сказали, що чули, а що он учинил свій квалтовний наезд, в том ему не совітовали и не знаем.

Господар тот, в которого хаті дочка священическая била и от него взята, допрошо-валем, который сказал, же як пришол Романець, она била, дівка, дочка священическая, стала плакати; питалем, мовит, чого плачеш? Отказала, же брат мой дякон на горници спит, щоби не вбили его, и тое Романцевизвістилем. Сказал Романець, згризнувшись: или чого тобі боятися? Ніхто не одиймет, а дякону коли здоровя мило, нехай уступает. И пошовши от меня просто на священический двор, чили куда индей – не знаем; потим, не скоро пришовши, и дочку мою взяли у дружки, а о том, що били и грабили дом священический вже на другий день довідалемся и так в совіті, яко и в помощи ему, Романови, не булем, тилько приймал его до себе у двор того ради, же за паном Новицким мешкаю.

Дочка того господара, дружках будучая, повідала, же ездила она з ними до вінця в село Попову Гору и била при вінчанню в церкви, священик тамошній вінчал за позволенім тамошнього отца городничого, а як они говорили, того, мовит, я не чула.

Романець признался, же не казали правди отцу городничему, сказалися, же за-сваталися по обикновению християнскому и що там вінчати не било кому; одославал свяшен[...] в [...] там ошукав и принял вінец.

П. Новицкого дочка п. Лінкевичовая в своей предложила сказці: же любо мі не належало било, ездили сватати за слугу отца моего у священика усиловним его про-шением з неосторожности своей, а жеби ему позволяла, албо совітувала чинить тот кгвалт, того не было, а як вчинивши он тое без моего позволения, приехал, ганилам ему тое, повідаючи: як еси учинил, так сам будеш отбувати, чого тобі и пан родич не похвалит, яко ж и о том, остерігаючи мене власне под тое время, п. родич мой писал до мене, чтобы я дому священического остерігалася, помни о перший привіт свяще-ническій, же сир[...] перетр[...] бил людей (?).

На том рабунку били п. Новицкого дворовие люде, а именно: Наум Солонинка з братом Романом, Федор Рибалка, Петро Шетеленок, Стефан Мірочник, Петро Вишневский, Максим Тесля, Сердючок, Соловей, з котрих явилося шест члвка и в допросі сказали, же були на забраню моєй поповни, повинуючися старості своему Романови, а о том п. Лінкевичовая нам не розказувала, и що взяли, он, Роман, знает сам, того часу повіз возом, а нас оставил в селі, приказавши дать за труди горілки кварт десят; а грошей ми, мовит, не виділи, понеже скриня и бодня за замком взяти и повезени. Сих шести члвка п. Новицкого зять п. Стефан взял на поруки, жеби не вчинить двора пуста, а трох члвка не маеш, поотходили, давно уже отслуживши».

(ІР. – НБУВ. – Ф. I. – № 18157. – Копія кінця XIX ст. Запис копіїста: «Харків[ский] историч[еский] архів, дело № 7686, черновик розиска, произ-веденного в 1718 г. Федором Омельяновичем»).

Реєстр пограбованих речей у о. Григорія.

«Талярей битих сто и чотирнадцять
Червоних тринадцять.
Старинних копіек коп двадцять.
Полталярков з чвертками талярей десять.
Кунтуш каруновий.
Плахът одинадцять и запасок дві и нагрудник полусаржовий (?).
Наміток шістдесят и три.
Кошул всіх мужицких и женских повшостадесять.
Хусток шитих и тканих п'ятдесят.
Чубот чтири пари.
Свити три.
Полотна илляного трубок девят.

И обусов тринадцять.
Сира з маслом діжечку полтора пуда.
Кус дві.
И еще кошул дві и наміток пять.
И иные дробние речи, которые знайдовалися в господарстві.
При сем замки поламание на суді енер[алном] священик презентовал.
Коваль слободи пана Новицкого забрал у нашей клеті, именно: жита полусъмак;
пшеници полусъмак; ячъменю осъмачку; соли полбочки выгадал; рыбы лещов
десятки два; пороху хунттов пять; ножи паристия, по которых позоликованне (?) на
нему знашлося».

(ІР. – НБУВ. – Ф. I. – № 18157. – Копія кінця XIX ст. Запис копіїста: «Харь-
ков. историч. архив, дело № 7686; реєстр священническої худобы, забранной
Романом Армашенком; черновик»).

№ 23

**1721, травня 28 (17). – Глухів. – Лист гетьмана Івана Скоропадського до старо-
дубівського сотника Івана Чорнолуцького.**

«Мой ласкавий пне сотнику полковий и наказний полковнику стародубовский.
Яко перед сим под час бытности в мстиной тут в Глухові словесно предлагалисмо
ему, так тепер листовне тое же потвержаочи, жадаем, аби село Чорнижово указом
нашим отобразил у бывшей прапрічой полковой Омелянихи, которым она и так с
ресурсу нашего по смерти мужа своего своего роков из два неслушне владіла;
якое село по отборанию от еи міет быти свободно до далшой волі нашей и нікому во
владініе не поручено. Тут же приказуем в. мсти другое село ратушное, прозвываемое
Плачково, привернути до послушенства на желание Березовскому, асаулі полковому
стародубовскому, респектом его нинішнего Ладожского походу и о том так селянам
тамошним именем нашим предложите, чтобы они во всем домові Березовского до
повороту его с походу и до далшого указу нашего были послушни, яко и жоні его же
Березовского ознайміте ижбы она, відаючи о том, преречоних селян до приезду мужа
свого к господарским услугам употребляла.

З Глухова мая 17 д. року 1721.

В копии подпись

В. мсти зичливий Иван Скоропадский, гетман Войска его црского пресвітлого
величества Запорожского».

(ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 18079. – Копія кінця XIX ст.).

№ 24

1725, лютого 27 (16). – Батурин, Крупицький монастир. – Купча.

«1725 году мсця февраля 16 дня.

Я, Васил Косенко, житель села Красного, чиню відомо сим нашим писанием
кому бы відати надлежало, иж продали свой власный гай отцу игумену Селивестру и
братьї его монастира Крупицкого батурина, за певные грощі коп десят у вічності.
Волно будет им як хотя поссесоровати, а тот гай с моїм урочищем на селищі поміж
(?) заведенного (?) гаю и п. (?) Терновского, который им же, законникам, достался;
всей теж своей продажи самы себе с потомством отдалиши, варуем их, законников,
аби з наших покревних, близких и далних, ніхто не важился отзиватис под зарукою
вини правной талярей десяти и задля лутшаго увірения даем сей наш доброволный
запис честному гспдну отцу Селивестру, монастира батурина игумену, з братиею
его за враду атаманства Ивана Игнатенка и при битности Василя Грищенка, Ивана
Гасенченка (?) и прочиих. Что ест привядне записано по виш описанням году.

На прошение Василя Косенка и Лавріна к сему запису я, Филип Иванович Мисан
(?), дяк краснянський, руку приложил.

(ЦДІАК. – Ф. 154. – Оп. 1. – № 38. – Оригінал. Запис на звороті: «Васил
Косенко дав купчую свою нам, законникам, на ліс бо близж м[онастирско]го
1724 февр[ала] 16»).

№ 25

1725, квітня 30 (19). – Випис з стародубських міських книг, який містить у собі купчу.

«Випис з книг міських стародубовських права майдабурского.

Року тисяча сімсот двадцять пятоого месца априля девятнадцятого дня.

На майстраті ея величества гсдрині императриці і самодержиці всероссийской стародубовском перед нами Исаком Яковлевичом, бурмистром и вйтовскими ділами правящим, Иосифом Самусенком и Александром Злотниковим, бурмистрами, Антоном Коменком, Богданом Ерофеевим и Афанасом Конончученком, райцами, Фомою Иовлевичом и Оникием Судурою, лавниками, всіми рочне засілими радними, постановивши перед нами Андрей и Иосиф Отцевичі, козаки жители стародубовские, подали ку записаню купчу до книг міських, от Софии Новицкой на огород им данную, которая так ся в себі міет:

Року тисяча сімсот двадцять пятоого месца марта двадцять четвертого дня.

Я, София Новицкая, бувшая у вельможного пна на враді в Шептаках, а на сей час жителка стародубовская, чиню відомо сим вечистим записом, иж я продала огород свій власний, у Лоща купленний, козакам и жителям стародубовским Андрею и Иосифу Отцевичам, женам и дітям их на вічносту рублей за шистнадцать, а оній огород лежачий на Заричу об межу Игната Данченка, а з другої стороны Отцевичов; волно буде им, Отцевичом, тим огородом спокойне владіти вічними часи, а я, речоная продавца, сама себе и дітей своїх и покревних вічними часи отдаляю от оного огорода и на том сей запис даю Отцевичом за власною моєю рукою крестним знамением.

Писан в двори Новицкой року и дня виш писаних.

Иерей Иоан Киреевич до того руку приложил.

На подлійній виписі учинена помета такова:

Яковую купчу, на уряді вголос читаную, ми, уряд, вислухавши, за слушне быти узнавши, казалисмо до книг міських стародубовских приняти и записати, що есть записано. З которых и сей випис з подпісом рук урядових и притисненем звыклої печати стороні того потребуючої есть выдан. Писан на майстраті стародубовском року и дня виже спецификованных.

Оную помету закрепили:

ся величества государині императриці і всероссийской самодержиці вйтовскими ділами управляющий Исаак Яковлевич. М. П.

Писар майстрату стародубовского Иван Яновский.

Антон Коменок, ряйца майстрату стародубовского.

Фома Иовлевич, лавник майстрату стародубовского».

(ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 18150. – Копія початку ХХ ст. Наприкінці документа написано: «Рум[янцевская] On[исъ], n[олк] Старод[убский], т. 74, л. 1043»).

№ 26

1725, листопада 22 (11). – Глухів (?). – Рішення правителів Малоросійської колегії щодо судового процесу між С. Косовичем і Ломаками.

«Року 1725 ноября 11 дня [...].

Теды по виш обявленных правных артикулах, а по премощнішої монаршої бл[а]женния и вічнодостойния памяти его императорского влчтва грамоті прошлого 1722 году з високоправителствующого сената к Полуботку и старшині енералной управление чинит по правам малороссийского народа присланной, и по премемории з коллегии Малой России в канцелярию войсковую в такої же силі писанной, Гримяцкими предречонными кгрунтами, млинком вешняком, хуторцем подля того млинка з строением, з хатою, з имбаром и з дубровою и трох різок (?) по розисках и по кріпостях Степану Косовичу владіти и користовать надлежит, а старому Ломаці и снові его Никифору и никому другому з ных впредь до тих кгрунтов не интересоватися. К тому ж Ломака подлуг статуту в роздлі II в артик[улі] 2, як виже означено, если Косович сам чварт («пропуск» – прим. копіста. – **Ю.М.**) з домашними или сам треть подлуг правного порядку под титлою о долгах на шкодах своих, що в его под

час разорения порабовано и забрано іменно поприсягнет, то тие шкоди всі пополнити ему з навязкою. А за кгвалт домової подлуг артикулу 51 розділу 11 міст Косовичу ж заплатит 12 рублей. А місто жестокай кары, як в книзі Саксон в артик[улі] 38 виже сего изображенном, и за тое, что без рішення суду тайно з унуком своим в дом уехал, должен быти наказан арматным вязенем. А жені исцевой, же оную ругав и бранил при свідителях, и що перелякав дітей еи, безчестия вдвое рублей 24, подлуг розділу 11, артик[улі] 27. А за правние убитки исцеви подлуг сумлення его, где що и як много стратил, когда праведно сознает, всі тие убитки обвиненный Ломака уплачать, як виже з книги правного порядку на листу 106 показано, всеконечне должен или, не входя в большую трудность, сколко заподленно истец, отдавна правуючись, збиточилься, оного исца погодил бы на («пропуск» – прим. копіста. – **Ю.М.**) рублях. О всем же том вищеписанном надлежит послат указ к полковнику наказному стародубовскому Степану Максимовичу, дабы он подлуг выраженного учинил исполнение непремінно, и покамист обжалованный присужденного не уистит, продолжит в указі его якие добре кгрунта дать исцу на владініе.

Іван Мануйлович, Федор Потребич Гречаний

(*ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 18130. – Конія кінця XIX ст. Наприкінці документа копієстом написано: «Х. И. А., № 1591; подлинник, выданный во извлечении»*)

№27

1725, грудня 8 (листопада 27). – Стародуб. – «Доношение» стародубського полкового писаря Стефана Максимовича в ГВК.

«В войсковую енералную канцеллярию доношение.

По указах з енералной войсковой канцеллярии до резиденции полковничой стародубовской в ділі Романа Армашенка, жителя жовнецкого, з Софьею Новицкою заводном присланних, велено, чтоб свідтелей тих, на яких зсылался Армашенко в заводі его, тут в полковой канцеллярии допросит и оные допроси прислат в енералную канцеллярию для рішення; и по тих указах посылан был нарочний з полковой канцеллярии за Ипут ріку, иміощую разстоянием двадцятма и тридцятма от Стародуба милями, понад которою в селах живут свідителі, от Армашенка показанние, которое что знат могли о ділі Армашенковом, тие за своими руками, прибыв в Стародуб, подали сказки, а инные, якие не знают ничего, як сказали, что не знаем ни о чем в Армашенковом ділі, так и ехат далности ради и злого распуття по лісах и болотах не похотіли (ибо многие люди, через чебійтчиков к свідителству притягаемие в невинности немалую поносят обыду), хотя и килократно по их посылано козака. Прето доезд посыланного козака и допроси свідителей подлинние при сем моем доношении в енералную канцеллярию посилаю, з которых присилкою аще и умудлілем, обаче тое не через мене, леч за многих ея императорского влчства діл отправлением сталося, о чом покорне енералной канцелярии доношу.

З Стародуба ноября 27 д. 1725 году.

Писар полковий старод[убовский] и правящий полком Стефан Максимович».

(*ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 18151. – Конія кінця XIX ст. Наприкінці документа копієстом написано: «Харьковский исторический архив, дело № 7686, подлинник»*)

№ 28

1725, грудня 13 (2). – Глухів. – Резолюція правителів малоросійської колегії глухівському городовому отаману Федору Омеляновичу.

«Року 1725 декабря 2 д. По ділу Романа Гармашенка, жителя жонницкого, з Софьею Новицкою заводном, понеже надлежит освідителствоват чолобите попа жонницкого, по котором атаман городовий глуховский Федор Омелянович отправлен был по указу гетманском туда на розиск, на бывшого старосту Новицкого: было за его – л. Романа, пополнение ексцесса и другие починенние от него оному попу разорения, или за что иное. Того ради до него, атамана городового глуховского Омеляновича, в войсковой енералной канцеллярии приговорили послат указ, чтоб он

об том обстоятельное извістие, да и писменние доказателства, к той справі належние, ежели иміются у него, присыпал в оную канцелярию без умединя.

Іван Мануйлович. Федор Потребич Гречаний».

(ІР. – НБУВ. – Ф. I. – № 18156. – Копія кінця XIX ст. Запис копіїста: «Хар'ков[ский] историч[еский] архив, дело № 7686, подлинник»).

№ 29

1725, грудня 18 (7). – Глухів. – «Доношеніе» глухівського отамана Федора Омеляновича в ГВК.

«Под декабря 7 д. 1725.

В канцелярию войсковую енералную доношение.

Сего декаврия 2 1725 году з оной войскової енералной канцелярии получилем указ, у котором прописано, что по ділу Романа Гармашенка, жителя жонницкого, з Софиею Новицкою заводном належит подлинное чолобытія попа жонницкого, по котором былем отправлен по указу покойного гетмана Скоропадского туда на розиск, и было – л на бывшого старосту Новицкого за его, Романа, пополнение ексцесса и другие починение от него оному попу разорения или за что інное, и аби о всем том в енералную войсковую канцелярию обстоятельне доказателства, к той справі належние, ежели у мене ест, присыпал. И по тому указу извістно чиню, что в прошлом 1718 году, декавр. 11 числа, по чоломбытю свящника жонницкого у виш означенное село былем зослан для розиску от гетмана, и що там показалося на Романа Гармашенка его вини, того ж часу привезши его, Романа, у колодці в Глухов, и діло все розисканное за моєю рукою и чолобытну отдалем в суд енералний, и чим тое скончилось не извістен. А якіе у мене чорніе о том зискалися розписки, их и шпаргали, тие для відома у енералную войсковую отсылаю канцелярию. О чом канцелярии войскової енералной доношу.

З Глухова декавр. 5 1725 году.

Федор Омелянович, атаман глуховский».

(ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 18155. – Копія початку ХХ ст. Внизу документа запис: «Хар'ков[ский] Историч[еский] Архив, дело № 7686, подлинник»).

№ 30

1725, грудня 13 (2). – Указ правителів Малоросійської колегії.

«Року 1725 декабря 2 д.

По ділу Романа Гармашенка, жителя жонницкого, з Софиею Новицкою заводном, понеже надлежит освідітелствоват чолобите попа жонницкого, по котором атаман городовий глуховский Федор Омелянович одправлен был по указу гетманском туда на розиск на бывшого старосту Новицкого, было за его же, Романа, пополнение ексцесса и другие починение от него оному попу разорения, или за что інное, того ради до него, атамана городового глуховского Омеляновича, в войскової енералной канцелярии приговорили послат указ, чтоб он об том обстоятельное извістие, да и писменние доказателства, к той справі належние, ежели иміются у него, присыпал в оную канцелярию без умединя.

Іван Мануйлович. Федор Потребич Гречаний».

(ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 18156. – Копія початку ХХ ст. Наприкінці документа написано: «Хар'ков[ский] Историч[еский] Архив, дело № 7686, подлинник»).

№ 31

1725, грудня 13 (2). – Глухів. – Указ ГВК глухівському городовому отаману Федору Омеляновичу.

«Указ з енералной войскової канцелярии.

Атаманові городовому глуховскому пну Федору Омеляновичу обявляеться. По ділу Романа Гармашенка, жителя жонницкого, з Софиею Новицкою заводном надлежит подлинно освідітелствоват чолобите попа жонницкого, в котором были отправлены по указу гетманском туда на розиск, на бывшого старосту

Новицкого: было за его ль, Романа, пополнение ексцесса и другие починенние от него оному попу разорения или за что иное. Теды сим указом вам предлагается, дабы вы о том обстоятельное извістие да и писменнне доказательства, к той справі належние, ежели иміются у вас, присылали бы в оную канцелярию без умеждения.

Дан в Глухові декабря 2 д. 1725 году».

(ІР. – НБУВ. – Ф. I. – № 18158. – Копія кінця XIX ст. Запис копіїста: «Харків[ский] историч[еский] архів, дело № 7686, черновик»).

№ 32

1725, грудня 18 (7). – Глухів. – «Доношеніе» глухівського городового отамана Федора Омеляновича в ГВК.

«Под декабр. 7 д. 1725.

В канцелярию войсковую енералную доношение.

Сего декаврія 2 1725 году з оної войскової енералной канцелярии получилем указ, у котором прописано, что по ділу Романа Гармашенка, жителя жовницкого, з Софьею Новицкою заводном належит подлинное чолобитя попа жонницкого, по котором былем отправлен по указу покойного гетмана Скоропадского туда на розиск, и было-л на бывшого старосту Новицкого за его, Романа, пополнение ексцесса и другие починенние от него оному попу разорения или за что иное, и дабы о всем том в енералную войсковую канцелярию обстоятельне доказательства, к той справі належние, ежели у мене ест, присыпал; и по тому указу извістно чиню, что у прошлом 1718 году декавр. 11 числа, по чолобитю свіцника жонницкого в вишозначенное село былем зослан для розиску от гетмана, и що там показалося на Романа Гармашенка его вини, того ж часу привезши его, Романа, у колодці в Глухов, и діло все розисканое за моєю рукою и чолобитную отдалем в суд енералный, и чим тое скончилось неизвістен; а якіе у мене чорніе о том зискалися розиски, их и шпаргали, тие для відома у енералную войсковую отослал канцелярию. О чом канцелярии войскової енералной доношу.

З Глухова декавр. 5 1725 году.

Федор Омелянович, атаман глуховский»

(ІР. – НБУВ. – Ф. I. – № 18155. – Копія кінця XIX ст. Запис копіїста: «Харків[ский] историч[еский] архів, дело № 7686, подлинник»).

№ 33

1725, грудня 19 (8). – Глухів. – Універсал правителів ГВК Івана Мануйловича та Федора Гречаного.

«Указ императорского величества самодержици всероссийской з войскової енералной канцеляриї писареві полковому стародубовскому и полковими ділами правящему Стефану Максимовичу обявляеться: знатний канцелярист войсковий Василий Романович подал в войсковую енералную канцелярию доношение, в котором виразил: прошлого де 1720 году купил он у Стефана Косовича, значкового полку Стародубовского товариша, в селі Хмелювці в сотні полковой Стародубовской чвертку поля з двориком, огородами, гаем и сіножатми и владіл спокойне без жадной перешкоди по сей 1725 год. А нні Иван Паливада, бывший городничий стародубовский, невідомо для чого воровским способом на том купленном его, Романовича, огороді ячменные его копи, сколько их там было нажато, покрал, о чом потим он, Романович, извістившися, хотя у него и упоминался о повернение тих своих покрадених коп, однак он, Паливода, отдал не похотіл и тепер не хочет, а он, Романович, на той свой купленний ґрунт и огороди имет купчие записи, к тому и самого продавцу Стефана Косовича в живих обритаючогося, представляет. О чом просил войскової енералной канцеляриї разсмотрения. Сим прето з оної канцеляриї указом вам предлагаем дабы вы о вишепомянутом в суді полковом розискали по самой истині, а по розиску и по отводу овых ґрунтов продавцею Стефаном Косовичем, як доведеться, учинили з обжалованного Паливоди надлежащую чолобитствуючому Романовичу подлуг правних артикулов за кгвалтовное на кгрунта нападение и за шкоду безправне ему

заміренную з награждением харчей, проторов и убитков сатисфакцио. А что учиненно будет, отвітствовали бы в войсковую енералную канцелярию доношением.

Дан в Глухові десября 8 д. року 1725.

Войскової енералной канцеляриї правителі

Іван Мануйлович, Федор Потребич Гречаний».

(*ІР. – НБУВ. – Ф. П. – № 18131. – Оригінал, завірений підписами і печаткою.*)

№ 34

1726, березня 21(10). – Боргове зобов'язання Петра Корецького.

«Року тисяча сімсот двадцять шостого марта десятого дня.

Сею моєю картою изявляю, жем триста червоних и сто золотих дробних од мене пну Григорию Костенецкому, сотникові конотопському, мію виже означенную суму триста червоних и сто золотих его милости в сем року в прийдучом мсці септеврии безволоситно уистити, на яку виже означенную суму футор мой з кгрунтами, полем пахатним, сінокосами и ліснimi всякими угодиями, од Новицкой под селом Жонцем и од Потапи Заборского купленими, до того принадлежними, за суму тисячей сім золотих, если не уищу тоей суми до терміну, подаю до oddаня оной суми ж оний футор з кгрунтами и зо всім угодием, а, уховай Бже, на мене смерти, жона моя оную више означеню суму по сем и по давним карътам оплатити, що сеєю моєю картою обявляю. Року и дня виже выраженного.

Петро Корецкий.

При сем облічном писанию я, нижей подписанний, будучи свідителем, же сей ест подлинний облік, подписуюсь войскової енералной канцелярии правитель Иван Левенец.

С подлинним читал канцелярист Григорий Юркевич 1730 году июня 12 д., такий подлинний облік сотник конотопский Иосиф Костенецкий к себе взял, а к копії руку приложил».

(*ІР. – НБУВ. – Ф. П. – № 18153. – Копія початку ХХ ст. Наприкінці документа написано: «Х. И. А., 1513, подлинная копия».*)

№ 35

1728, травня 20 (9). – Глухів. – Лист бригадира Афанасія Арсеньєва до гетьмана Данила Апостола.

«Ясневельможный и превосходительный Войск его императорского величества Запорожских обеих сторон Днепра господин гетман государ мой.

В прошлом 727 году, по его императорского величества указу, определен я да полковник Кольчов в малороссийский войсковой генеральний суд и велено нам в показанном суде судить по малороссийским прежним правам и решение дел подписывать обще с малороссийской генеральной старшиной, и за неимением оной генеральной старшины определены от вашей ясневельможности на время в помянутый войсковой генеральний суд из разных чинов четыре человека, а именно: бунчуковой товариши Иосиф Тарасович, стародубовский полковой есаул Семен Березовский, из сотников Антон Троцьина, Григорий Стороженок, да по отъезде вашей ясневельможности из Глухова в Москву, по универсалу вашему, велено нам ведать всяким правленим и войсковую генеральную канцелярию, и того для, как в войском генеральном суде, так и в генеральной войсковой канцелярии, по присяжной свой должности, со всякою ревностю, что надлежит, и отправляем; а понеже изволите ваша ясневельможность из Москвы писать к нам в войсковую генеральную канцелярию и в войсковой генеральний суд своими универсалами и письмами, а именно: письмом апреля 12 дня: якобы памятно вашей ясневельможности есть добре, будто при отъезде своем в Москву приказали вы, дабы справа суда полкового черниговского с нецнотливым сыном Лиссеневичем в войском генеральном суде просил неотступно, чтоб оное его дело решено было без продолжения, по которому его прошению оное дело и решено, и ежели бы от вашей ясневельможности был такой приказ, чтоб оное дело реферовано было до повороту вашего из Москвы, то б оно ж Каневскому, слыша такой приказ о

решении помянутого дела и просить в войсковом генеральном суде не надлежало. А ваша ясневельможность своими универсалами и письмом, якобы показанное дело Максима Иванова с греком Дмитрием Голоктионовым решено неправо и противно правам малороссийским, также будто и суда Каневского с Лисневичем дело дерзнули самовольно и по своему мнению неправильно децизовать, а за то знатное ганите хотите, изволите нас порицать весьма напрасно, и об оном Каневском деле надеюся, что имею от вашей ясневельможности вышеозначенное порицание не с певного донесения, токмо либо паче чаяння с какого лживого и дездельного донесения, чего было вашей ясневельможности писать и таким донесениям не усмотря дела и верить не надлежало, и тем мою честь испровергать без всякой вины моей, ибо надеюся, что и сами ваша ясневельможность обо мне изволите быть небезызвестны, что я, по всемилостивейшему его императорскому величества указу, пожалован бригадиром и по рангу своему застаю в числе генералитета и оное вашей ясневельможности напрасное порицание есть мне небезобидно, а дело Романа Янова с Иваном Громекою и с поручиком его отаманом Ситником, по справке в войсковом генеральном суде, никакого не имеется, да по многим универсалам, в том числе по двум вышеозначенным, изволите ваша ясневельможность писать: панам управляющим в генеральной войсковой канцелярии и в генральном войсковом суде, где имею присутствие по его императорскому величества указу, я из оных вашей ясневельможности универсалов как усмотрел, чтоизволите теми универсалами писать к поношению чести моей, счисляя в равенстве с здешними панами, которые имеются в вышереченном генеральном войсковом суде, а я надеюсь, что по высокой его императорскому величества милости, из оных панов я выше, и того для от вашей ясневельможности вышеозначенную себе обиду принимаю напрасно. Того ради вашу ясневельможность прошу показать ко мне свою милость впредь в такой силе, как выше зображено универсалами и письмами своими меня не порицать и с вышеписанными здешними панами в равенстве не счислять, дабы мне такой обиды напрасно не было. Ежели же впредь ваша ясневельможность того перестать не изволите, а изволите такими своими универсалами и письмами чинить мне порицание и обиду, то уже я более терпеть не могу и о такой своей показанной мне обиде принужден буду просить его императорскому величества и с тех универсалов и писем предъявить копию (впрочем пребываю)

Вашей ясневельможности моего государя покорный слуга Афанасий Арсеньев.

Мая 9 дня 1728 году

Глухов».

(ІР. – НБУВ. – Ф. П. – № 18084. – Конія кінця XIX ст.).

№ 36

1728, не пізніше грудня 23 (12). – Лист Данила і Федора Новицьких до гетьмана Данила Апостола.

«Ясневельможний мсці пне гетмане, нам велце премилостивійший пне и великий добродію!

За гетманства покойного Скоропадского, вшой пнскай велможности антецессора, и за тридцятьлітнє вірнє покойного родича ішого Юрия Новицкого на кґрунті, прозиваемом Лядском, в полку Стародубовськом за рікою Ипутю, по універсалу его ж гетманском и по отведению по указу гетманском же пна Павла Яворского, асаула полкового стародубовского, осадил покойний родич іш слободку, о якую з покойним Петром Носіковичем в суді енералном много контроверсий и розисков било. И по розискам довелося, что Носікович неслушне до оной інътересовался, и отказано указом войсковой енеральной канцелярии Носіковичу тоєю слободкою не владіть, которою владіл покойний родич іш по смерть свою, а по смерти его родителька іш спокойне оною ж владіла. А без битності ішой в дому учащихся в школах лацінских за границею, зят іш Стефан Косович обманом и хитростию своею у родительки ішої всі кріпости, на ту Лядскую слободку иміючиеся, взял, по которым тоєю слободкою ішою отческою владіл два года и всякие пожитки з оної

на себе отбирал. А нині увідомилися ми, нижайшиє, что без відома родительки ішої и нас самих, до тоєї слободки ближайших поссесоров, он, Косович, тую слободку пну Федору Шираю за дві тисячи золотих завел в продажу, о чём ми, нижайшиє, подавали и протест в полковую стародубовську канцелярію на імя вельможности вішої, котого протесту оная полкова канцелярия от нас не приняла. Того ради всепокорне и слезне просим ясновельможности вішої, даби повелено било указом вішим рейментарским об помянуту ішту слободку разискать, так же и кріпостей первих на оную у зятя ішого Косовича іміючих размотріть по самой истинні тамошнім же Стародубовского полку знатним особам, кроме полковой стародубовской канцелярии, и помянутий пн. Федор Ширај до розиску ему, Косовичу, двох тисяч золотих не давал бы, и по оном их разсмотрению полкова би стародубовская канцелярия діло іште вершила безволокитно. А буде якая сторона рішенiem полковой канцелярии не удовольствуется, то даби в оном же вельможности вашей указі повелено било помененное діло наше рішить в суді енералном. А по розиску милостивішаго рейментарского вішої пнской ясневельможности на родительку ішту удову и на нас, бідних, респекту и помилования сторичне просим.

Ясневельможности вашої милостивішаго пна и влкаго добродія всенижайшиє слуги

Daniel Nowicki

Gregorz Nowicki.

На обороті: Супліка Новіцких, Данила и Григория, о грунті отца их Ляденском. Под[ано] декабря 12 д. року 1728».

(ІР. – НБУВ – Ф. П. – № 18133. – Копія кінця XIX ст. Запис внизу документа: «Хар'ковский Історический Архив, № 1591, подлинник»).

№36а

1728 р. – с. Дягова (?). – Скарга священика Гаврила Піддубного.

«Ясневелможний мсці пне гетмане, премилостивішій мні пне патроне и великий добродію.

В прошедшом 727 году захожий члвік з женою своею іменем Конон, будучи в мене обикновенно умовлений на год за служителя и еду толькo чверт, без подозріння послужив, невідомо з чого жену свою и службу в мене оставя, біжал безизвістно, а посля знову ко мні пришедши, и чверт другую в прежнем своїм служений в мене прожив в жителій села Дягова Ивана Максименка и Павла Гречненка, двое лошадей своровав и жену ж свою тайно со всіми вещми взял, біжал от мене в другое село Гусовку и когда означенние дяговские обивателі пришов ко мні и начал правом судебник мене о своїх сворованних тим вором лошадях страшат. Тогда я, послишав, что он, Конон, вор, в показанном селі Дягови с ворованними им лошадми иміється, приехав и тамошним урядникам об нем, вору, явив которого велено мні отол и видат, и когда я его, вора, взяв, заковав в ножніе кайдали, привезл в свой дом и в кліт(?) свою ж под караул посадил и на суд его мирский намірал отдать, понеже урядники дяговские зараз як его припровадил взят и себі под караул не похотіли, а приказали мні держат до времени в себе. То он, вор Конон, будучи в той моєй клеті под караулом, сам себе обвісил и тогда я зараз старшині тамошній о такої его, вора, самому себі затіанні смерти протестовал; в чом когда послишал намісник менський, приказал двом священикам тое діло слідоват, а по слідству донести ему, наміснику, а по донесеню оного слідства вини жадной не мні не сискало. А посля по указу архієрея черніговского Иродиона Жураковского Василий Свидерский, намісник березинський, о том же слідоват и вини жадной на мні не сискал и як такое слідство донесено его преосвященству, которое любо по указу его архієрейском показанним намісником составленное, но консистор его преосвященства так менський, як и березинський, намісников слідство уничтожив, приказал мене заковат и держат под караулом в турмі, где содержался недел більше семи, а отол взяв забив(?) в кайдали, послал в Катацинский містр на заточение, где содержался над десят, а потом сослан в

Суражицкий мнстр и жил там во всяком послушаниї полтreta года, а декретом его же преосвященства консистору учиненных, велено tolko за показанное (в невинности моей) діло на послушний бит три года.

А як же не священодістvую, діється тому год четвертий, з которого мнстра и по сю пору в заключениї mnі безвинне будучому, принужден тайно біжать в Глухов и просит, смотря на других високой млсти в ясневелможности вшої, ибо когда я в показанных мнстрах, в запріщениї содержался, то он, преосвященній архиерей, не tolko движимое и недвижимое мое имінне к себі забрал, которого реестр при сем сообщаю, но жену мою и челяд нещадно плеidми бил, допитуяс не от моих ли рук tot вор, Конан, смертию такою пострадав. Того ради прошу ясневелможности вшої, премилостивішаго добродія моего, в такой моей невинности показат свою реиментарскую млст, где надлежит з другими на его, архиерея, ясневелможности вшої подданими чelobитними обявит, даби и я им, архиереем, в невинности своей вовся разоренний не был оставлен. Понеже и нні жена моя с власного моего двора от архиерея зогнанная, по чужих домах страждает.

Ясневелможности вшої, премилостивішаго добродія моего, всенижайший слуга и бгомолец Гавриїл Поддубний, поп дяговский, слуга и бгомолец.

(ЦДІАК – Ф. 51. – On. 3. № 269. – Арк. 140-141 зв. – Оригінал, завірений підписом).

№ 37.

Не пізніше 28 (17) квітня 1729 р. – Лист Андрія Нейфегеля до гетьмана Данила Апостола.

«Ясневелможний мсці пне гетмане усемилостивішій пне патроне и великий добродію.

По милостивом ясневелможности вашої и призрителном до архиерея Бжия прошений листовном, дабы церков по желаниї нашем в селі Жалдацах построенна была, получили архиерейское благословенне, но по ніякойся силі отец протопоп наш конотопский, согласуя з отцем архидияконом катедральным взимания ради ніяких ся денег за обложене (?) церкви (чего нікогда не велося) прошению ясневелможности вашої и нашему желанию добруму не чинит задосит и сего ради просим ясневелможности вашої, да благоволит до протопопи конотопского писанием своїм упоминая, приказати без всякого здирства церков заложить, а подлуг не немогущного нашего убожеского требования на стую церков Бжественную помощи ради непородное дерево в Конотопі в двору их панском зостаюче повіт (?) перевозит, о сем милости просим.

Ясневелможности вашої всемилостивішаго нам добродія подножки Андрій Негевофел, капитан с товарищи».

(ЦДІАК. – Ф. 51. – On. 3. – № 3137. – Арк. 1. – Оригінал).

№ 38

1729, квітня 28 (17). – Глухів. – Лист гетьмана Данила Апостола до конотопського протопопа.

«Пречестний в Бгу мці отче протопоп конотопский.

Пред сего писали мы до преосвященнішого его милости гпдна Варлаама Ванатовича, архиепипа киевского, по супліці Андрея Негефеля, капитана жолдацкого зо всім товариством на поданной, просячи дабы его преосвященство благословил построїт в слободці Жолдакові церков и оную приказал по стих обикновению, по якому писанию ншему его преосвященство свое архиерейское благословление на заложение и построение помянутой церкви видал и о том писал до пречестности вашей. Нні ж вышеозначенний капитан зо всім товариством чрез супліку свою нам донесл, что пречестност вша требуючи од них за обложение (?) церкви ніякий денег и по сю пору не хочет. Прето мы, повторним ншім писаним, не хотя в том его преосвященства турбовать, вымогая од них за обложение церкви и посвещение місца ніяких денег, безоткладно обложение и місце церкви поставил, непременно, а

почому до сего времени оное місце на обложение тоєй церкви не посвящается нас (...) * увідоміл, и ежели оное посвіщеніе остановилося ради вимаганя у них, жолдаков, взятков, то тое діється неслушне. [...] и нас о том увідомити.

З Глух[ова] априля 17 дня 1729.

Вашей пречестности всого добра зичливий его императорского величества Войска Запорожского обох сторон Дніпра».

(*ЦДІАК. – Ф. 51. – On. 3. – № 3137. – Арк. 3. – Чернетка*).

№ 39

1732, березня 23 (12). – Глухів (?). – Лист козака Василя Кожуховського до гетьмана Данила Апостола.

«Ясневелможний мсці пне гетман и кавалер, мні премлстивийший пане и добродію!

Имієтся у мене, нижей подписанного, полку Ніжинского в селі Володковой Дівиці, на греблі о едном мучном колі купленная мелница, сукцессиею мні по діду и отцу спавшая, в которой державца села того полковник ніжинский гспдин Хрушев так половинную часть розмірового приходу невідомо почему отбираєт, яко и всегдашними панскими своими навозами отягощает оную мелницу, так что и мало розмірового приходу, навет и в нагороду ежегодной в той мелници поправки нуждно мні заробити, а з того б то показанной мелници доходу толком мні вкрай тепер обнищавшому козачие так пахотные, яко и домовие повинності отбувати. Того ради, опровергшия стопам рейментарским, всенижайше прошу ясневелможности вшій так от непрестанной оной панщини в мелници моєї, яко и от взимания части половиной полковнику ніжинскому гспдину Хрушеву указом своим панским отказать. Я ж за тое доживотне козачо с вірностию отчизні своєй и отцеви ея, ясновелможности вшій служить должен.

Ясневелможности вшій, мні премлстивійшаго пна и добродія, нижайший раб Василий Кожуховский, сотні полковой Ніжинской козак.

Под марта 12 д. 1732 г.».

(*IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18188. – Копія початку ХХ ст. Запис копіїста: «Харківський історический архів», № 19769, подлинник*).

№ 40

1736, січня 29 (16). – с. Івантенки (30 км від Почепа). – Лист Марії Гудович до шуряка Гудовича.

«Мці пне Гудович, мой приятный блгодітель!

Сего генвар[я] 15 д. писаний в. м. пна два, одно ко мні, другое к милому сну вашему надлежаше, в Ивантенках мною получени, сторони ґрунту Михайлівського и о прибитии его, милого сна вашого, к вам в Мишковку (*село суч. Стародубського р-ну РФ. – Ю.М., I.T.*) и о протчем, на которые сим обявляю в. м. м. пну: что з ґрунту Михайлівського собираю я хліб с тіх пор, как по продажи в. м. м. пном бунчужному енеральному пну Галецькому нами откуплен у него, пна бунчужного, о чем и купчое писмо, іміючоеся у нас, явствует, а з сном моим Василием был ли у вас о том ґруті який розговор о неимініи до оного ґрунту нам діла или ніт, о том я не знаю, и тое біт так не может, потому, что оний сн мой без волі моєї ніякого договору чинить ні с ким ні о чем не силен и не должен; о прибитии же сина вашего в Мишковку, понеже оний учерайшого дни з братями своими, а моими синами, Василием и Иваном по их прошению отехал в Душатин (*село суч. Суразького р-ну Брянської обл. РФ – Ю.М., I.T.*), по получении от вас писма, того ж часа нарочний от мене послан и як скоро оттоль прибудет, отехат в Мишковку к в. м. м. пну не умедлит. Что же в том писмі до сна вашего написано по ніякомусь ненависному вам наговору, чтоб он нам крипостей ніяких не давал, ибо де нам до того діла ніт, то в том в. м. м. пну и сумнителства иміть не надобно, для того, что нам крипостей ваших ніяких не подлежит и не требуем, кроме того, что оний сн ваш по требованию нашему крипости нам на Кичету, а именно випис майстратовий и купчую, по карті вашої дал, по которой в. м. м. пн. и сам обліговался оние подлинніе обявить, якая карта тому ж сну вашому врученна, и в том надіюс и

нні в. м. устоиш и слова свого не отміниш; а оних кропостей тож нам удерживать ні к чому, ибо оние и на имя не на наше, но вам служачие, и за обявленим оних в суді генералном, паки к вам подлинние вскори отошлються, а чтоб оних нам не обявить, того зділать нам нікак невозможно, хочай бы которые клеветники вас и понурали, потому, что под нинішнее время как оних в суді требуют, принуждени б за сиском в Глухов и по нужді обявит, к чему и слідовало. При том же обявляю в. м. м. пну, что в сих числах по посилки от мене будучи в Стародубі писар мой дворовий Самоцвет и возвратясь отоль, донесл мні, что прислан в Стародуб в канцелярию полковую з війскового генералного суда, о чём, надіюс, вы не безизвістны, ея імператорського величества указ о висилкі вас по нікотрому ділу в Глухов зо всіми кріпостми, на село Басихин у вас иміючися, потому я доуміваюс, ніт ли о том старання добрих людей, о чём донесет вам сн вш, однак совітую в.м. пну самому в Глухов не ехат, не приводя себе к більшій трудности и убитку, а проискавши всі кріпости, яко то універсалі и другие до найменших, яки иміются у вас, з оними послат сна свого Василия, который совокупне мієт ехать в Глухов з письмом моим, и во всем том приліжно тщательное радінне иміт оному писару моему от мене приказано, что лучше к ползі вашої слідоватимет, о чём я завременно по моему разсмотрению веліла от вас и доношение в суд генералний заготовит, которое при сем к вам для усмотрения вашего сообщается, и по оному як в. м. м. пн. соблагоизволиши учинит к лучшой своїй ползі; при том же желая вам доброздравственного пребывания, остаюс.

В. м. м. пну во всем щирожелателная братовая ваша и ко услугам поволная Марфа Андреева Гудовичевая.

Р. С. Что же по сему изволите учинит, ожидат ли писару моему сна вашего от вас, или ніт, о том мене через нарочного уведомите писменно, понеже я в скором времени оного писара моего в Глухов посилат наміренा.

1736 году генвар. 165 д.

Івантенки».

(ІР. – НБУВ. – Ф. П. – № 18107. – Копія початку ХХ ст. На початку документа канцелярський запис: «Моск[овский] Архив Мин-ва юстиции, Черніговской палаты, опись 10, вязка 2, д. № 46, л. 26-27»).

№ 41

1737, грудень. – Відомість про укріплення міст Чернігівського полку.

«Відомість з полкової Черніговської канцеляриї міщанину глуховському Івану Хмелнику, присланому з енералної війскової канцеляриї по інструкції, какова дана и значковому полку Ніжинского товаришу Андреяну Потапенку по силі ея імператорського величества указу сколко старого и нового города Чернігова и других в полку Черніговском иміючихся городов подчинено, а сколко и який город не подчинен и зачем в том значит ниже 1737 году декабра д.

Город Чернігов

С получения ея імператорского величества самодержици всеросийской и війскової енералной канцеляриї многократных указов присилаемых в полковую черниговскую канцелярию о подчинки в полку Черниговском городов и містечок город Чернігов старой вкруг, где в худом состоянї находился, дерном поправлен и укріплен как надлежало. Да на то же городі старом, где роскати иміются, там мости новие деревяніе поділанні и совсім оние роскати укріплены и пушки послі ея імператорского величества указу в пристойних местах розставлены 3.

Город новий Чернігов весь округ полисадами оставлен и укріплен как надлежало.

Город Березное

З (?) репорту березинского наказного сотника Артема Михайлова, присланого в полковую черниговскую канцелярію, явилось, что оной город совсім подчинен и полисадами кругом оставлен и укріплен и в пристойних местах пушки розставлены 2.

Город Мена.

В присланном в полковую черниговскую канцелярию репорті от сотника менського Ивана Сахновского показано, что оной де город Мена на трема уездними

сотнями Менскою, Синявскою и Киселівскою по частям смотря дворового числа розділенним начало было подчинятис. Сотня ж Менская часть свою половинную містечка полисадом докончуєт, а з Синявской сотні шістдесят сажен полисадом не докончено, да на той же части внутрі містечка баркан банкетов башти и при ней ви-лазки караулні не зділанно. А з сотні Киселівской в части своїй определеної ста осмидесят сажен полисадом не окончено да оной же части банкетов башти и ви-лазки не зділано за невисилкою тіх сотен от сотников лісу и людей и ежели б де лес и люде в работу скоро высланы были, то в мсц де ту подчинку города Мени можно окончить, в которой скорішо висилки людей и лесу к сотникам синявскому и киселівскому з полковой черниговской канцелярий ордери для подчинки укріпления скоріше горо-да Мени посланы. В подтверждение многократных прежних ордеров в пристойних місцах розставлены пушок 2.

Горд Сосница.

В репорті, присланном в полковую Черниговскую канцелярию от Павла Лами-ковского за сотника сосницкого правящаго, показанно, что де оной город Сосница сотнями Сосницкою и Волинскою надлежаше дві части подчинены, а часть которая определена на сотню Понорницкую, то оная не окончена сажен косих 308, для того что владілцы в сотні Понорницкой жителство иміочие, чинятася ослушнимы и як людей, так и дерева к городовому строению, по многократним по силі ея императорского величества указов к ним предложениям не присылают. Пушки ж дві в оном городі Сосници на подчиненных частях в пристойних местах по силі указу розставлено 2.

Город Седнев

По репорті от сотника наказного седневского Григория Давиденка, присланого в полковую Черниговскую канцелярию, явилось, что в оном Седневі старой город ввесь сотнею Седневскою оправлен и укріплен как надлежало.

Город новий Седнев определений для оправки сотнею Городницкою не оправлен и полисадами не оставлен, а именно обивательмы владіння его милости гпна обо-зного енералного Якова Лизогуба саженей на 15, волости Буровской сажен на 60, пна Андрея Борковского владіння на 60, итого всего города нового Седнева не окончено сажен на 135, до которой подчинки города Седнева з означенних владіній надлежит палі и піши люде токмо за упрамством по многим посилкам в вистаченню палей и людей не иміется и затем оной город не подчинен, пушок 2.

Город Любеч

В репорті сотника наказного любецкого Тихония Костантиневича написано, что оной город Любеч совсем подчинен и полисадами округ оставлен и укріплен как надлежало. Башти, которые надлежали до подчинки, подчинены ж и пушки в пристойних местах розставлены 2.

Іван Янушкевич.

Атаман Васил Медушевский.

Сочинил с присланих сотничих репортов полковой Черниговской канцеляриї канцелярист Киприан Константинович».

(*ПДІАК. – Ф. 51. – Оп. 3. – № 5894. – Арк. 4-5. – Оригінал.*)

№ 42

1774-1775 pp. – Відомість про кількість дворів у парафіях Конотопської про-топопії (регист)

Наводиться таблиця, в котрій вказані населені пункти Конотопської протопопії, де є церкви. Вказується назва церкви, імена й прізвища священиків, кількість дворів, сумма податків, які вони (двори) сплачують. Говориться, що всього нараховується 42 парафії, при котрих у 1774 р. було 4079 дворів, в т. ч. 72 бездворних. Зокрема названо в Конотопі 3 храми (Свято-Георгівський, Свято-Успенський, Різдво-Богородицький), в котрих священиками були відповідно оо. Пантелеймон Білопольський, Мойсей Парпур та Григорій Золотоверхий, Іван Костенецький та Федор Леонтович. Вказані ряд сіл, наприклад Гути (Свято-Микільська церква, о. Гарасим), Підліпне, Соснівка, Попівка (містечко!), Жолдаки. Названі деякі міста й села сучасної Чернігівської

області, в першу чергу Батурина (3 церкви: Свято-Покровська, Свято-Троїцька та Спаська, де служили відповідно оо. Григорій Джунковський, Іван Петровський, Василь Бікоровський), а на ці парохиї припадало 264 двори. Названі ї села: Митченки, Озаричі, Пальчики, Атюша, Обмачів, Красне, Тиниця.

(*ПДАК. – Ф. 127. – On. 1020. – № 4507. – Оригінал*).

№ 43

1781, липня 5 (червня 24). – Опис Седнівського сотенного правління.

«Опись сотенного Седневского правления казенному строению и другим находящимся при оном строениям, а какие именно значится ниже и на планах порознь означени 1781 году июня 24 д.

Казенное строение, состоящее сотни Седневской в містечку Седневі, в коем от правление діл сотенного седневского правления производится длиннику 7 саженей 1 аршин с половиною, поперечнику 2 сажні, один аршин с четвертью. Оное строение зділано з бруса соснового, сені с кругляка соснового в шулпах, а караульная изба против канцеляриї через сіні с різаних пластин соснового дерева. Криша на оном строении зділана з драні под желізной гвоздь, в канцеляриї печь кахлевая белая, длини 3 аршина и 3 вершка, ширини 1 аршин с половиною, потолок в канцеляриї и контори з дощок різаних соснових гладкой, на тромках. Столов три, лавок 3 в канцеляриї, в караулной избе лавок 2.

В оном строении дверей пят, на желізных кручах и завісах, о котором строениї приложен при сем план. К перевозки способное.

При оном сотенном правлениї амбар длини 2 сажні, 2 аршины с половиною, попереck 1 сажен, 2 аршина с половиною. Зділан з бруса соснового к перевозки способен. Криша обветшала з драні и к перевозки неспособна, которому план при сем приложен.

Сарай зділанной з бруса соснового в угол длини 7 саженей 1 аршин, ширини 2 сажни, 2 аршины с половиною, криша соломяная, ветхая. К перевозки способен. Которой на плані ниже означен.

Полковий асаул Семен Бакуринский».

(*ПДАК. – Ф. 204 – On. 2. – № 224. – Арк. 109. – Оригінал*).

Додатки:

№ 1

1660, травня 9 (квітня 29) – жовтня 23 (13). – Виписки історика А. Єршова з «турецьких справ» РГАДА.

«Вправа (з приводу присилки від Ю.Хмельницького турка Асана, якого посылав візир з «развратными» листами до Виговського) в Царгород товмача Кононова з грамотами до султана, зміст яких – жалоби на кримського хана.

Лист візира Юрась прислав до Москви з Карпом Трушенком 1660.IV.29; візир передав лист до Виговського з його посланцем, козаком Яремою Петрановським.

1660 (IV. 29 на Москві). Лист турецького візира до Івана Виговського. Московський переклад.

«Избранному вельможе в Ісусове законе начальному в больших в Месіеве законе частию владетелю над назареями власть имеющу в своей области казатскому гетману Ивану Выговскому дружелюбное достойное слово да благосчастному, величайшему, вельможному, сильному мусульманскому нашему государю его величеству к высокому его порогу писаное твое холопство до сего, друга твого, дойде. И мы велели письмо перевести и до великого государя своего донесли и ему ведомо, а что недруг ваш, Москва, пришед на вас, шкоту учинил. И тебе б, принявся за чесную полу благочасного и вельможного государя нашего его величества, стоять в холопстве крепко и неотступно, и так будет другу вашому другом, а недругу вашому недругом, и во всем твое прошение будет исполнено. И благодатному и благосчастному крымскому царю о том повеленье послать указано помочь тебе учинить. И тебе б не унывать промышлять мужественно, а одному б в холопстве быть неотступно тебе.

А сей ваш друг о всех ваших делех радеет и желанье ваше будет исполнено, а от крымского царя вам помочь будет по вашему желанью и аж даст Бог недруги месть себе приймут. Потом поздравленье».

1660. IV. 29 в Посольському приказі турок чауш Аслан, якого прислав Ю. Хмельницький, казав, що рік назад Виговський прислав до султана посланців, а з ними 100 козаків. Посланці були в Царгороді у султана. Султан послав з ними до Виговського свого посла «и с тем... послом Выговской прислав султану Петрановскому до Дмитриева дни за 6 недель. И жил в Ядринеполе Петрановской месяца с 3. А у султана он не был, был у везиря, а ожидал де он, Петрановской, за собою много посла от Выговского и не дождався де везир Петрановского отпустил ево с листом к Выговскому и послал с ним их дву человек чеушей в провожатые с Петрановским, и велел им ехать до волоского порубежного города Хотуня. И товарыш де ево, от того города покиня ево, поехал назад, а ево де Еремей Петрановской связав, взял с собою силою и привез ево к гетману, к Юрью Хмелницькому. А с чем де Выговского послы к султану и салтановы к Выговскому присыланы, того он не ведает, был в отсылке. А о чем де Петрановский от Выговского приезжал и про то де писано с Петрановским к Выговскому от везиря в грамоте, а он про то не ведает».

(*ІР. – НБУВ. – Ф. II. – №. 15545. – Арк. 11. – Копії 1926 р.(?) з справи без номера «турецьких справ» РГАДА*).

№ 2

1726, червня 24 (13). – Ніжин. – Лист Яна Левицького, хорунжого полкового ніжинського до свого швагра Василя Василевича.

«Мсці пне Василий Василиевич, мні же благонадежнійший приятелю и швадре.

Лист писаний от в. м. м. пна през пна Василия Полуніцкого прошлого мая при посилці сожителниці моєй получилем, за которую дай Бже нам в. м.м. пну возблагодарити; по котором листі порозумівалось, же на мене скорбите, что и по сию пору вам зол. 400 грошей не прислаlem. Чого ради прошу в. мости пна, себе в том не алтеровати, понеже я и по сию пору не имілем извістия, куда к вам писат, а тепер хочай и не поспішилем за своїм домашним нещастем. При сих виправах люб гроши, люб водки прислат, того ради нарочно имію своего чоловіка к осені з іншими людми з водкою в Астрахань отправити, при которой моей присилці будеш в. м. мс. пн. уконтентований. А тепер тих ради причин не моглем нічого до в. м. мс. пна отправити, же еден Бг тилко відаєт, что жена моя от того самого времени як я с походу возвратился и по сию пору едва у живих обрітається, которую дай Бже сподобитис в. м. мс. пну здоровую видіти. А тепер при сей оказії прошу благоприязно приняти стоянець водки добро цитварової за печатю моєю и закуски. Которие прошу во здравій кушать, а даст ли Бг при другой оказії можем нового що постаратис. Что предложивши, самого мя ласце полецивши, зостаю в. м. мс. пну во всем зичливий приятел и слуга

Ян Левицкий, хорунжий полкови ніжинський.

З Ніжина июня 13 1726 року».

(*ІМФЕ. – Ф. З. – №. – Оригінал (?)*.

№ 3

Кінець XIX ст. – Витяг з рукопису О. М. Лазаревського «Перечень гетманских универсалов».

«Р[у]к[о]п[ись] Лаз[аревского] «Перечень гетм[анских] универсалов».

По листу полковничому Скоропадский 11 июня 1715 г. ствердил ас[аулу] п[олк овому] старод[убському] Семену Березовскому в зуполне владение респектом его услуг, село Ведмідь; да листах, к наказ[ному] полк[овнику] старод[убовскому] писа нном 17. V. 1721 г. ему, асаулу, до повороту его с Ладожск[ого] походу, велел отдать в послушание впередь до указу гетманского, село ратушное Платково. Гетм[ан] Скоропадский унив[ерсалом] 2.IX. 1708 г. писарю сотенному новгородскому Семену Березовскому за труды и услуги его надал во владение хуторец Горбачевку с людьми,

там осадженими, до ласки войскової. 14.VII.1730 г. Апостол, двумя універсалами три села и два хут[ора] Горбовеский и Шаховский в сотне Новгор[одской] респектом + асаула Березовского служб[ных], ствердил во владение жене его Агафии Березовской с детьми.

3.VI. 761 г., бунч[уковый] тов[ариш] Степан Семенович Березовский записал жене своїй Марфе Ивановне Лашкевичевой «за малженское ко мні почтение и верную любовь, а особливо, что я женат на ней, Марфе Лашкевичевой, чему уже будет пятнадцатий год, за нею, женою мою, взял з дома отца еи внесених как денег сребра, клейнот, фант, хлеба и лошадей разними часи боліє пяти тисяч рублей денег, с коих почти все на господарство свое издержал» – с. Медведь с млинами, винним заводом и проч.(?); слоб. Веркиовку с млином и винничним заводом; дер. Кибирщиною с мельницею и винным заводом; в с. Лозокаті (?) купленные отцом и мною грунты; в Стародубе жилий мой отческий и другой шинковий напротив того на Красной улицы состоящие двори и третий против Кривой брами мною самим з нею, женою мою, набытий Плещковский двор; д. Плачково с Білогощанским хутором и мельницею и винн[им] заводом и движимость; дочери Варваре, которой не оттепер уже по волі Божеской обрітається здоровям своим несостоятелна – в городе Стародуби три дворы: Лугининский, Крашениновский и третий на Красной улицы против двора Ладюхиного; при оном же городе на реке Бабинці Коростелиовскую о двух колах мельницу, имеющий (коло города Стародуба сінокосния грунты и другую мельницу теж недалеча Стародуба Горословскую на реце Воблі о двух же колах состроенную, и особливо все Тарасовские пахотние и сінокосние грунта и огороди с живущими на них всеми мужиками, ей ж дочери отцовские грунты, которыми умершаго брата моего Василия Дария Мовчановна владієт по удівству: в Новгородку двором с коморами и дер. Киреевку, а особливо нікоторими Тарасовскими грунтами» (Р[умянцевская] оп[ись], п[олк] Старод[убовский], с. Новом., ч. 122).

5. VII. 1747 г. козак сотні Новомиской Степан Препаровский продал б[унчуково му] тов[аришу] Василию Березовскому одну полосу Кононлисского грунту отческого на вроцищи Вешнецком, которая от полской границы от полоси Юрковой и от грунту Медведовского по рубежам и в гамонищам (?) як в себі иміючи, а другую полосу продал з отческого что в конци гребли Кибирский прозванимого Бусновского грунту за 200 рублей.

(Р[умянцевская] оп[ись], п[олк] Старод[убовский], т. 122)

2.V.1751 г. значн[ый] тов[ариш] Леонтий Иосифович Озерский продал б[унчуковому] тов[аришу] его милость п. Стефану Семеновичу Березовскому млин и грунта Лозаковские и Кибирские за 100 руб. (ibid).

20 авг[уста] 1731 г. Федор Пригара продал еи милости пані Агафии Ивановне Березовской млин свой отческий своим коштом построений з кгрунтом пахотним и сінокосним також де и з двором, для того построенным, – за певную сумму, т.е. личбы литовской монети доброї золотих 600 – в кгрунти Медведовском уроцищи Старого селища. У Федора Пригары брат стриечний Андрей Пригара».

(ІР. – НБУВ. – Ф. П. – № 18085. – Конія)

В публикации представлены документы гетманов I. Брюховецкого, I. Скоропадского и других старшин.

Ключевые слова: универсал, лист, гетман, манастиръ.

In publications presented documents of I.Samojlovych, I. Skopadsl and pette officers.

Keywords: universal, sheet, hetman, monastery.